

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Konstruování ideje lidu a národa PiS: proměna narativu strany v průběhu její existence a cesty k moci.

Bakalářská práce

Autor práce: Jan Honěk

Studijní program: Politologie a mezinárodní vztahy

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Petra Guasti, M.A., Dr. Habil.

Rok obhajoby: 2024

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.
4. Pro překlady pro potřebu této práce byla využita vlastní znalost polského a anglického jazyka, dále také internetový překladač DeepL.

V Praze dne 30.04.2024

Jan Honěk

Bibliografický záznam

HONĚK, Jan. *Konstruování ideje lidu a národa PiS: proměna narativu strany v průběhu její existence a cesty k moci*. Praha, 2024. 61 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, Katedra politologie. Vedoucí bakalářské práce Doc. PhDr. Petra Guasti, M.A., Dr. Habil.

Rozsah práce: 97 340 znaků, tj. 54 normostran

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá tvořením a využitím historických a národně-tvořících narativů v populistické politice pro získání podpory voličů stranou Prawo i Sprawiedliwość (PiS) v Polsku. První část se věnuje popisu politické historie země od přechodu na demokratický systém a historii strany samotné. Následně definuje rámec důležitý pro pochopení konceptů populismu a ethnopopulismu. Praktickou částí je analýza nejdůležitějších programů strany v letech její existence v oblastech definování národa a s touto definicí spojených programových slibů. Ty jsou doplněny o reálné výsledky vlády strany v těchto politikách. Cílem práce je popsat, jakým způsobem je stranou definován „národ“ v průběhu její existence, a jak tuto rétoriku využívá v získání hlasů voličů.

Abstract

This bachelor's thesis examines the creation and utilization of historical and nation-building narratives in populist politics to garner support from voters by the Prawo i Sprawiedliwość party in Poland. The first part describes the political history of Poland since its transition to a democratic system and the history of the party itself. Subsequently, it defines a framework essential for understanding the concepts of populism and ethno-populism. The practical part consists of analysing the party's most important programs throughout its existence in areas related to defining the nation and promises made by the party associated with this definition. These are supplemented by the real results of the party's governance in these policies. The aim of this thesis is to describe how the party defines the “nation” throughout its existence and how it utilizes this rhetoric to gain voter support.

Klíčová slova

Ethnopopulismus, Nativismus, konstrukce národa, Prawo i Sprawiedliwość, PiS, Polsko

Key words

Ethno-populism, Nativism, construction of nation, Law and Justice party, PiS, Poland

Název práce/Title

Konstruování ideje lidu a národa PiS: proměna narativu strany v průběhu její existence a cesty k moci.

Construction of ideas of the “people” and “nation” by PiS: the change of the party narrative during its existence and rise to power.

Poděkování

Rád bych velmi poděkoval své vedoucí Doc. PhDr. Petra Guasti, M.A. Dr. Habil. za věnovaný čas, poskytnuté konzultace, cenné rady, vstřícnost a ochotu pomoci při procesu psaní práce.

Obsah

Úvod	4
1 Vývoj polské politické scény po přechodu k demokracii	6
1.1.1 První léta demokratického systému.....	6
1.1.2 Volby 1997 a cesta k populistické revoluci.....	7
1.2 Historie PiS	9
1.2.1 Vznik PiS a menšinové vlády.....	9
1.2.2 Ztráta prezidenta v roce 2010.....	10
1.2.3 Radikalizace PiS a ovládnutí politického prostoru.....	10
1.2.4 Počátek bezprecedentní vlády PiS.....	11
1.2.5 Spojenectví s církví	12
1.2.6 Osmiletá vláda strany	13
1.2.7 Ztráta vlády i přes výhru	14
2 Konceptuální část	15
2.1 Definiční znaky populismu	15
2.2 Ethnopolismus.....	16
2.3 Vláda populistů	18
3 Metodologie	18
3.1 Metoda výzkumu.....	19
3.2 Výběr případu.....	19
3.3 Operacionalizace	20
3.4 Očekávané výsledky analýzy	20
4 Analýza	21
4.1 Program 2001	21
4.2 Program 2005	23
4.3 Povolební vývoj a první vláda PiS	25
4.4 Program 2007	27
4.5 Smolensk 2010	29
4.6 Prezidentské volby 2010	30
4.7 Program 2011	31
4.8 Program 2014	33
4.9 Program 2019	35
4.10 Vláda národa	37
4.11 Program a volby 2023	39

4.12	Shrnutí výsledků analýzy	41
5	Závěr	44
	Summary	45
	Použitá literatura	48
	Další zdroje	50
	Programy strany PiS	54
	Databáze Manifesto project.....	54
	Oficiální webové stránky strany PiS	55
	Webové archivy PiS	55

Seznam zkratek

AWS - Akcja Wyborcza Solidarność (Volební Hnutí Solidarita)

EU – Evropská unie

HDP – Hrubý domácí produkt

IPN – Instytut Pamięci Narodowej (Institut Paměti Národa)

KO – Koalicja Obywatelska (Občanská Koalice)

LPR – Liga Polskich Rodzin (Liga Polských Rodin)

NATO – Severoatlantická aliance

PiS – Prawo i Sprawiedliwość (Právo a Spravedlnost)

PLN – Polský zlotý

PO – Platforma Obywatelska (Občanská Platforma)

PSL – Polskie Stronnictwo Ludowe (Polská Lidová Strana)

PZPR – Polska Zjednoczona Partia Robotnicza (Polská Jednotná Dělnická Strana)

SLD – Sojusz Lewicy Demokratycznej (Spojenectví Demokratické Levice)

SRP – Samoobrona Rzeczpospolitej Polskiej (Samoobrana Polské Republiky)

TVP – Telewizja Polska (Polská veřejnoprávní televize)

UW – Unia Wolności (Unie Svobody)

Úvod

Během posledních třiceti let se otázka populismu stala neodmyslitelným tématem politologického diskurzu. I když je přístup k vedení této politiky stranami v jednotlivých státech odlišný, existují znaky, které jsou podobné napříč politickými systémy. To jak v politice samotné, tak v prostředí, které napomáhá vytvoření těchto subjektů. Jedním z nejdůležitějších je pak samotná deziluze voličů ohledně fungování a efektivnosti demokratických procesů.

Polský případ, na který se tato práce zaměřuje, je o to zajímavější, protože představuje nikoli vznik nové populistické politické strany, jako alternativy stávajícím stranám, ale postupnou proměnu existující strany z mainstreamové na stranu populistickou, která pomocí ekonomických a společenských slibů a realizovaných (populistických) politik získala, na polské poměry naprosto bezprecedentní, osmiletou, pevnou vládu.

Touto stranou je Prawo i Sprawiedliwość (Právo a spravedlnost, dále jako PiS). Strana byla založená v roce 2001 bratry Kaczyńskými v době krizí a rozpadu mnoha polských stran. V prvních deseti letech byla především stranou opoziční, a když už se ujala vlády (2005), poměrně rychle ji opět ztratila (2007). Strana tak neměla, jak se zdálo, potenciál na tak silnou pozici, jakou zastává v současnosti. PiS původně neodmítal liberální reformy, a dokonce existovaly názory, že v Polském parlamentu na dlouhou dobu vznikne vláda PO-PiS, tedy společná vláda stran, které dnes žijí ve vztahu úhlavních nepřátel jak na politické, tak na personální úrovni (Dudek, 2023).

PiS totiž v průběhu své existence stále více hledal pomoc v technikách, které jako by byly vytaženy z příručky „pro úspěšné populisty“. To, co začalo v duchu klasického populismu přebíráním politiky „nás proti nim“, tedy vymezování se proti politickému mainstreamu a zkorumpovaným elitám, které se postupně snaží rozebrat společné národní bohatství ve svůj prospěch na úkor „normálních“ lidí, se postupně změnilo v ideologickou válku (Halikiopoulou & Vlandas, 2022). Válku jak proti osobnostem ostatních politických stran v Polsku i napříč Evropou, tak proti liberálně smýšlejícím občanům Polska. Velkou částí tohoto boje bylo přijetí narativu „velkého polského národa“. Národa, který musel, a stále musí bojovat s nepřízní osudu za pomoci své odvahy, a především svojí morální nadřazeností (Yatsyk, 2019).

Ke klasickému vymezování se proti elitám se tak v tomto případě přidává tvoření hranic mezi „obyčejným občanem“ a liberálně smýšlejícími lidmi, kteří vidí důležitost v co největších individuálních právech a svobodách (Canovan, 2006). Poslední roky v Polsku navíc ukázaly,

že voliči jsou ochotni tyto práva, přinejmenším do jisté míry, obětovat nejen výměnou za ekonomické výhody, ale také za možnost udržení si oné „morální nadřazenosti“.

Tato volba je zajímavá právě tím, že byla postupně vštěpována obyvatelům skrz instituce jak striktně politické, tak i ty, které by měly být ze svého založení apolitické. Ty totiž v jistý moment zjistily, že symbiotický vztah s PiS jim může pomoci k získání a udržení moci. Jednou z těchto institucí je katolická církev. Ta, jakožto představitel morálky podporuje vládu PiS a její přesvědčení, že je důležité se nejen držet konzervativních (křesťanských) hodnot, ale také chránit onu ideu národa proti postupně narůstajícím „globalizačním“ silám (Grzymała-Busse, 2015).

Tato bakalářská práce poskytuje případovou analýzu strany PiS, především pak vývoje jejího narativu národa a ukazuje, jakým způsobem se tento narativ promítnul do preferencí strany a jak byl tento narativ implementován do reálného života v Polsku. Nepřímo pak také popíše, jak se z této strany stala v průběhu dvaceti let jedna z nejsilnějších napříč celou Evropou. Výzkumná otázka tedy zní *„Jakým způsobem strana PiS vytvářela v průběhu let své existence narativ polského „národa“ a jak tento narativ využívá¹ ke svému udržení v čele vlády?“*

První část práce je zaměřena na shrnutí aktuálního stavu poznání, konkrétně ve dvou hlavních rovinách. První bude vývoj polského politického systému od konce komunismu a popsání důvodů, díky kterým strana mohla zažít postupný nárůst preferencí až po dominanci v tomto systému. Druhou potom historie strany samotné rozdělená do čtyř klíčových období existence strany. Dále se práce soustředí na konceptualizaci, ve které budou vymezeny hranice pro teorie spojené s populismem a „identity building politics“ a jejich využití stranou PiS v letech, kdy získala většinovou vládu.

Další částí práce je popis metodologie. Tou je případová studie a její analýza, která je také hlavní částí této práce. Analýza je ohraničena jak časem (2001-2023), tak sledovanou proměnnou závislou na tomto čase, kterou je v tomto případě změna v narativu strany v identitu tvořících projektech (*identity-making projects*). V této analýze jsou použity jak programové prohlášení strany, tak výpovědi jednotlivých osobností strany, porovnané s reálnými změnami v polských zákonech a každodenním životě občanů v zemi.

Závěrem práce je popsání výsledků analýzy a nově nabytých informací.

---

¹ Či využívala.

1 Vývoj polské politické scény po přechodu k demokracii

1.1.1 První léta demokratického systému

Aby bylo možné pochopit, jak se PiS stal nejsilnější polskou stranou, je potřeba se vrátit na samý počátek demokratizace v 90. letech dvacátého století. Reformy na cestě k demokracii totiž byly sice podobné těm, které nastaly v devadesátých letech v Československu a posléze v České republice, přesto byl kontext odlišný. Hlavním rozdílem byl fakt, že se samotné podmínky transformace lišily od těch Československých. První volby v červnu 1989 byly totiž polo-svobodné. Dohoda, která vzešla z posezení „Okraǳłego Stołu“ (Kulatého stolu), tedy zástupců komunistické vlády a demokratické opozice, stanovila vypsání voleb, ve kterých měla komunistická strana (PZPR) garantovaných 299 (65%) poslaneckých křesel a o zbylých 161 (35%) mandátech, stejně jako o všech sto místech v senátu, se rozhodovalo ve svobodných volbách (Dudek, 2023). Tyto volby skončily absolutní porážkou vládnoucích elit Solidaritou, která jakožto občanský subjekt existovala už od počátku osmdesátých let a byla jedním z hlavních hybatelů politické změny v Polsku. Solidarita získala všechna křesla, která byla k dispozici a dokázala tak starému režimu, že jeho vláda se chýlí ke konci (Kowalski, 2018). Jedním ze zakládajících členů Solidarity byl mezi jinými také pozdější zakladatel PiSu a prezident Polska Lech Kaczyński (Historia Partii PiS).

První zcela svobodné volby, které se uskutečnily na konci října 1991, ukázaly, že ideová rozdílnost napříč Solidaritou byla neudržitelná. Mandáty do polského Sejmu totiž obdrželo 29 různých politických subjektů.² Nejsilnější Unia Demokratyczna získala pouze 12,32 % hlasů resp. 62 mandátů, mezitím co až jedenáct stran a hnutí získalo po jednom mandátu. Solidarita samotná získala jen těsně nad 5 % hlasů. O tom, že vysoká fragmentace napříč politickým spektrem znamenala v Polsku možnou krizi ranné demokracie jako takové, vypovídá i fakt, že se voleb zúčastnilo pouze 43,2 % voličů (*Wybory Parlamentarne 1991*). Důvodů velké nespojenosti a malé účasti polského obyvatelstva bylo několik, jedním z nejdůležitějších byl propad HDP země a s tím spojený pokles životní úrovně po přechodu na tržní hospodářství. V průběhu první poloviny devadesátých let také došlo k nárůstu nezaměstnanosti. V červenci roku 1994 nezaměstnanost dosáhla úrovně 16,9 % (*Bezrobocie Rejestrowane / Bezrobotni Oraz Stopa Bezrobocia Wg Województw, Podregionów I Powiatów - Styczeń-Grudzień 2004 R.*, 2023).

---

² 5% uzavírací klauzule platí v Polsku až od parlamentních voleb 1993

I přes změnu, která zavedla 5 % hranici pro vstup do Sejmu a byla poprvé uvedena v platnost ve volbách v roce 1993, polský politický systém zůstal po zbytek 90. let nestabilní. Důkazem toho může být fakt, že během deseti let (1991-2001) se celkem na postu předsedy vlády vystřídalo sedm osob z nichž pouze jedna zvládla udržet otež ve vládě po celé čtyři roky (*Rzqdy III RP - Lista*, 2017). Takové prostředí připravovalo podmínky pro vznik populistických táborů napříč politickým spektrem.

Brány plošné a úspěšné populistické politiky na polské stranické scéně otevřela transformace komunistické PZPR na pozdější Sojusz Lewicy Demokratycznej (SLD), ze které se stala proto-populistická levicová strana. Kritika pravicových vlád a neúčinného boje s narůstající nezaměstnaností na počátku ekonomické transformace dovedla stranu k vítězství ve volbách do Sejmu už v roce 1993 (Zubek, 1995). Problémy jak uvnitř strany, tak několik skandálů, ale nedovolily straně utvořit jednotnou vládu na celé čtyři roky, když se do roku 1997 na postu premiéra vystřídali dva členové strany (Oleksy, Cimoszewicz) a jeden člen koaličního partnera SLD Waldemar Pawlak, který reprezentoval stranu Polskie Stronictwo Ludowe (PSL) (Zubek, 1995) (*Rzqdy III RP - Lista*, 2017).

Největším úspěchem strany SLD ale nebylo vítězství v parlamentních volbách 1993, nýbrž vítězství kandidáta Aleksandra Kwaśniewského o dva roky později ve volbách prezidentských (Palade, 1995). V těchto volbách porazil Lecha Wałęsu, který byl tváří boje proti komunismu v Polsku. Toto vítězství znamenalo, že ani ne šest let po pádu železné opony si voliči vybrali na roli prezidenta bývalého komunistického funkcionáře který plnil role ve vrcholné politice předešlého režimu (Dudek, 2023). Prezident Kwaśniewski navíc svůj mandát obhájil i v roce 2000, kdy volby suverénně ovládnul už v prvním kole díky nadpoloviční podpoře voličů (*Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej 2000*).³

1.1.2 Volby 1997 a cesta k populistické revoluci

Volby v roce 1997 poprvé od počátku demokratizace v Polsku vytvořily dostatečně silnou vládu, která vydržela po celé volební období v rukou jediného premiéra. Tím byl Jerzy Buzek z koaličního uskupení Akcja Wyborcza Solidarność (AWS). Toto uskupení shromažďovalo středo-pravicové strany, které vznikaly po odloučení od původní Solidarity. AWS spolu se stranou Unia Wolności (UW) vytvořil tříletou koaliční vládu (Kowalski, 2018). V době této

---

³ Volby v roce 2000 také znamenaly důkaz definitivní ztráty relevance Lecha Wałęsy, který v těchto volbách získal jen těsně nad jedno procento všech hlasů (*Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej 2000*).

vlády také došlo ke klíčovým momentům na cestě k současné politické situaci a vzniku dnes největších aktérů na polské politické scéně, stran PO a PiS.

Jerzy Buzek na počátku své vlády sliboval velké reformy, které podle jeho slov měly přijít už o mnoho let dříve, vymezoval se také ostře proti politickému marasmu, který za sebou nechala komunistická vláda (*Exposé Premiera Jerzego Buzka | 10 Listopada 1997 R.*, 2021). Kohabitační vláda středo-pravicových stran s levicovým prezidentem odnesla během čtyř let své vlády jak pozitivní úspěchy (především na poli zahraniční politiky), tak kontroverzní momenty, z nichž některé znamenaly devastující porážky. Mezi pozitivní patřilo úspěšné přistoupení Polska do NATO v roce 1999 a také zahájení procesu vstupu země do Evropské unie (*Polska W NATO - Portal Gov.pl*). Ke kontroverzním patří tzv. „Program czterech reform“ (Program čtyř reform), který měl za cíl reformovat školství, správu územních celků, důchodovou politiku a v neposlední řadě také státní zdravotní pojišťovny. Tyto reformy znamenaly jak důležité kroky ve změně Polského systému, tak spolu s negativní reakcí společnosti defacto rozpad AWS a dalších „tradičních“ politických stran vzniklých po pádu komunistického režimu. Změna administrativní započala snížení počtu krajů ze 49 na šestnáct, mezitím co ve školství došlo ke vzniku gymnázií jakožto nadstavby k šestiletým základním školám. Tyto změny, ač kontroverzní, nebyly zrušeny po konci vlády AWS. Byla to hlavně otázka důchodových reform, a především pojištění, mající za cíl decentralizaci zdravotních služeb a přenesení zodpovědnosti na krajské samosprávy, které měly za výsledek rychle klesající preference strany⁴ (Soloch, 2012). Reformy navíc způsobovaly tření uvnitř vládní koalice, které mělo velký podíl na opuštění vlády stranou UW v roce 2000. Buzek sice zůstal na postu premiéra v čele menšinové vlády do konce volebního období, ale všechny kontroverze spolu s faktem, že se vládě AWS nikdo nepodařilo získat kontrolu nad radou veřejnoprávní televize TVP, která ovládala většinu mediálního prostoru té doby a v rukou SLD zpochybňovala každý vládní krok, vedly k tomu, že se AWS v roce 2001 nezvládl dostat přes potřebnou hranici a zůstal před branami Sejmu (Dudek, 2023).

V reakci na úpadek jak AWS, tak politické kultury jako takové, spolu s nárůstem nezaměstnanosti a korupce, vzniká před volbami 2001 mnoho nových politických stran a útvarů. Nejdůležitějšími z nich, jak se ukáže v následujících letech, budou strany Platforma

---

⁴ Z velké míry kvůli vysokému zneužívání finančních prostředků zodpovědnými osobami (Soloch, 2012)

Obywatelska (PO) a Prawo i Sprawiedliwość, které se od tohoto roku budou držet předních pozic v závodech o získání vlády.

1.2 Historie PiS

Historie strany od jejího vzniku v roce 2001 až po současnost se dá rozdělit do čtyř hlavních období. Prvním je od období vzniku, kdy byla strana poměrně klasickou populistickou stranou zaměřenou na ekonomické redistribuční reformy, bez radikálních ideologických aspektů v oblasti identity, přes období dvou neúspěšných menšinových vlád v letech 2005-2007, po kterých je možné pozorovat větší prohloubení politiky strany směrem k tzv. Ethnopolismu, až po duben 2010, kdy zahynul v letecké tragédii u Smolenska, spolu s dalšími prominentními členy strany, prezident Polska a jeden ze zakladatelů PiS Lech Kaczyński. Druhým jsou léta 2010-2015, kdy byla strana největší opoziční silou. Třetí období započaté jedním z největších vítězství jak ekonomického, tak národního populismu napříč Evropou, kdy strana vyhrála volby a postupně držela vládu po dobu osmi let (2015-2023). A v neposlední řadě potom období od 15. října 2023, kdy se uskutečnily volby, ve kterých PiS sice vyhrál, ale nebyl schopen najít koaličního partnera a musel tak odevzdat vládu ideologicky poměrně roztržité opozici vedené PO.

1.2.1 Vznik PiS a menšinové vlády

Po úpadku a rozpadu AWS došlo ke vzniku několika nových subjektů. Jedním z nich byla strana PiS, kterou založili bratři Lech a Jarosław Kaczyńscy. Oba byli dříve členy Solidarity a Lech dokonce zastával post ministra spravedlnosti v menšinové vládě Buzka (*Historia Partii PiS*). Strana se hned na od svého vzniku stavila do role ochránce polských voličů, z počátku ale především s důrazem na ekonomiku, nikoliv na konzervativní hodnoty (Stockemer, 2018). Po postupném zlepšování stavu nezaměstnanosti v Polsku od předešlého maxima v roce 1994 totiž tento fenomén na přelomu tisíciletí opět narůstal. Ve volebním roce 2001 se procentuální hranice opět přehoupla nad šestnáct bodů (*Bezrobocie Rejestrowane / Bezrobotni Oraz Stopa Bezrobocia Wg Województw, Podregionów I Powiatów - Styczeń-Grudzień 2004 R.*, 2023). PiS za tento stav kritizoval politický establishment a elity ve vrcholné polské politice, a to jak levicové, tak pravicové. V prvních volbách, kterých se strana zúčastnila, získala 9,5 % hlasů (*Państwowa Komisja Wyborcza: Wybory Parlamentarne 2001*).

Během následující vlády SLD, která se dostala zpět do čela po rozpadu středo-pravicového bloku se síla PiS nadále zvětšovala a díky narativu nutnosti boje proti elitám a korupci, spojených s několika korupčními skandály a aférami uvnitř vlády, voliči ve volbách 2005 rozhodli o změně (Dudek, 2023).

Volby v roce 2005 dokázaly obrovskou efektivitu proti-elitářské politiky PiS, když v jednom roce ovládli jak volby parlamentní, s výsledkem 27 % v Sejmu, tak prezidentské, ve kterých Lech Kaczyński porazil Donalda Tuska, dnes nejprominentnějšího člena PO a úhlavního nepřítele strany (*Komisja Wyborcza*, 2005). PiS ale i přes podporu stran, kterými byly národně-levicová Samoobrona RP (SRP) a krajně pravicová Liga Polskich Rodzin (LPR) udržela vládu jen do roku 2007, kdy po rozpadu koalice došlo k demisi premiéra Jarosława Kaczyńského a vypsaní předčasných voleb (*Rzady III RP - Lista*, 2017).

I přes to, že PiS následující volby prohrál na úkor PO, získala strana oproti předešlým volbám dalších jedenáct mandátů. To bylo výsledkem další změny v ideologické politice strany, kdy strana začala přejímat názory, které dříve zastávaly LPR a SRP. Tak vzniká nová éra v politice strany, kdy zastává jak národně konzervativní názory a hodnoty, tak ekonomicky liberální pohledy (Stockemer, 2018). Také už definitivně dochází k opuštění možnosti společné spolupráce mezi PO-PiS a vzniká do současnosti trvající rivalita, která navíc, v roce 2010 získala velmi osobní rovinu.

1.2.2 Ztráta prezidenta v roce 2010

10. dubna 2010, na cestě do Ruska při příležitosti výročí Katyňského masakru, umírá v letecké katastrofě u Smolenska prezident Lech Kaczyński a několik dalších prominentních členů strany. Jarosław Kaczyński tak přichází nejen o nejbližšího spolupracovníka, ale především o svého bratra – dvojče. Tato událost znamená další změnu v politice strany, a to směrem k její větší radikalizaci (Yatsyk, 2019). Z velké části také proto, že pro Jarosława byla tato tragédie atentátem a Donald Tusk se změnil z politického oponenta na člověka, který je jedním nebo druhým způsobem zapletený do smrti jeho bratra (Dziubka, 2023) (Markowski, 2019).

1.2.3 Radikalizace PiS a ovládnutí politického prostoru

Vstup do druhého desetiletí tohoto tisíciletí znamenal prohru pro PiS na úkor PO jak na parlamentní úrovni, když se PO stala první stranou od roku 1989, která dokázala obhájit svou vládu v druhých po sobě jdoucích volbách, tak na úrovni prezidentské, když Jarosław

Kaczyński prohrál ve druhém kole voleb proti kandidátovi PO Bronisławu Komorowskému (*Komisja Wyborcza 2010*).

Začíná tak čtyřleté období, ve kterém se PiS staví do role opozice, a především sbírá stále větší podporu od nacionalistických, tradicionalistických a konzervativních uskupení a organizací. Dochází k vytvoření programu sjednocené pravice, díky které došlo k bližší spolupráci mezi PiS a dalšími parlamentními i mimoparlamentními stranami. V tomto období také dochází ke stále bližšímu navázání spolupráce mezi stranou a největším „apolitickým“ aktérem v zemi, katolickou církví. Strana tak stále více kladla důraz na potřebu ochrany národa, tradičních rodin a kultury (*Historia Partii*) (Markowski, 2020). Preference strany sice rostly, ale vítězství v dalších volbách nebylo jisté. Přitvrzovala útočná politika směrem k vládě PO (a jejím koaličním partnerům), která podle PiS jen zpomalovala ekonomický růst, rozprodávala zemi cizím aktérům. S touto politikou docházelo k utvrzování narativu, že Tusk je pouze agentem, který pomáhá Rusku a Německu prosazovat své zájmy v Polsku. Ačkoliv vedení útočné politiky bylo silným faktorem mobilizace voličské základny, nebylo dostatečné k přesvědčení nerozhodnutých voličů (Stockemer, 2018). Nápadem, který nakonec naplno pomohl PiSu převrátit váhy na svou stranu se stal tzv. 500+ (*"Family 500+" Programme - Ministry of Family, Labour and Social Policy, 2017*).

1.2.4 Počátek bezprecedentní vlády PiS

Ve volbách, které se konaly roku 2015, strana PiS získala oproti volbám předchozím nejsilnější pozici, a to s nárůstem z 29,89 % v předchozích volbách na 37,58 %. Díky skutečnosti, že přes sedmáct procent aktivních voličů nenašlo své zastoupení v parlamentu, po přepočtení na mandáty PiS získal 235 z 460 dostupných křesel. Tak, vůbec jako první strana v dějinách třetí polské republiky, ovládl PiS vládu bez jakékoliv potřeby získání podpory u jiných stran (*PKW | Wybory Do Sejmu RP I Senatu RP, 2015*).⁵

Jedním z hlavních důvodů velkého vítězství strany (a naopak propadu PO) byl slib strany o prosazení zákona o podpoře rodin s dětmi, který měl přispívat na každé dítě (s výjimkou prvního) 500 polských zlotých měsíčně, a to za účelem zvýšení přirozeného přírůstku země a ekonomické pomoci vícedětným rodinám (zákon prošel v roce 2019 úpravou a dnes mají rodiny nárok na příspěvek bez ohledu na počet dětí („stačí jedno“) a jejich ekonomickou situaci)

---

⁵ PiS v těchto volbách sdílel kandidátní listinu s dalšími stranami v rámci „Sjednocené Pravice“, nejvýznamnějšími byly Porozumienie a Solidarna Polska. (Historia Partii PiS) Tato „koalice“ byla ale plně v rukou PiS (*PKW | Wybory Do Sejmu RP I Senatu RP, 2015*).

(*Skorzystaj Z Programu Rodzina 500+ - Gov.pl - Portal Gov.pl*, 2023). Tento zákon byl také v roce 2016 uveden v platnost. Zákon byl a je ale kritizován z důvodu jeho malé účinnosti, a hlavně pak kritika, že se jednalo pouze o populistickou taktiku strany, jak si získat v parlamentních volbách v roce 2015 většinu, se stala mainstreamovým názorem opozice. Dalším ze slibů bylo odvrácení změn započatých PO během předchozí vlády, které měly postupně zvyšovat věk odchodu do důchodu (Markowski, 2016).

Rok 2015 byl navíc opět zajímavý tím, že se ve stejný rok konaly volby jak parlamentní, tak prezidentské. V těch došlo k největšímu překvapení od roku 1995, když stávající prezident Komorowski nečekaně prohrál s kandidátem PiS Andrzejem Dudou (*PKW | Wybory Prezydenta RP*, 2015).

1.2.5 Spojenectví s církví

Důvod změny nejen v čele Sejmu, ale také na pozici prezidenta měl další silný faktor. Tento faktor byl sice viditelný už ve volbách v roce 2011, ale byl to právě moment o čtyři roky později, který jasně dokázal, že spojenectví, které uzavřel PiS s polskou katolickou církví, je nesmírně silnou politickou zbraní. Průzkumy často poukazovaly na skutečnost, že voliči PiS jsou především lidé věřící, mnoho z nich pravidelně chodící do kostela. Do kostelů, ve kterých často docházelo k podpoře strany kněžími. To nejen k nepřímému naznačování, ale i přímému vybízení k volení právě strany PiS (Markowski, 2019).

Vzájemná podpora mezi oběma aktéry nebyla a není čistě pragmatická. Politika strany začala už od roku 2005 drasticky směřovat k národnímu konzervatismu v otázkách rodiny, migrace, reprodukčních práv žen a liberálních právech dalších menšin. V těchto otázkách se katolická církev velmi jasně stavěla na stranu PiS. Výsledky spolupráce během osmileté vlády strany byly vidět i mimo ideologické záležitosti. Instrukce církve, která by měla být ze svého založení apolitická, se stala nástrojem na opakování stranických programů se závojem morální podpory Boha (Grzymała-Busse, 2015). Výměnou za tuto službu se každoročně navyšovala státní podpora církvi nebo docházelo k výstavbě nových projektů. Jedním z nich byla například výstavba Muzea „Pamięć i Tożsamość” im. św. Jana Pawła II (Muzeum „Paměť a Identita“ sv. Jana Pavla II), které má, pod vedením církve, ukazovat historii Polska a jeho národní identity (Yatsyk, 2019). Ve školách se také stále místo sexuální výchovy učí právě náboženství (ve chvíli, kdy už se nějaká sexuální výchova objevuje, nese název „výchova života v rodině“).

Podobné projekty, jako zmiňované Muzeum navíc zapadá do jednoho z největších bojů, které strana po získání vlády započala, a to za „ochranu polského národa“.

1.2.6 Osmiletá vláda strany

Pokud jde o snahy ovládnutí narativu vlastní historie, byl PiS v letech své vlády velmi aktivní. Stranická snaha po roce 2015 ale i před ním sjednotit občany myšlenkou boje za záchranu historie a národa postupně přerostla v otevřený boj proti „nechtěným“ narativům (Markowski, 2020).

Nejdůležitější z nich jsou ale zákony o obraně historie, které pod hrozbou trestu odnětí svobody až na tři roky zakazují používat výrazy jako například „polské koncentrační tábory“ a také brání ve výkladech historických událostí, ve kterých by Poláci nebyli jednoznačně na straně „dobra“ (Yatsyk, 2019). (více 4.10) Nejkontroverznějším příkladem problému, který s takovými zákony vzniká, je událost z Druhé světové války, tzv. pogrom v Jedwabnem. Během něj, obyvatelé Polska, ano, okupování Německem, přesto ale Poláci, zabili přes tři sta místních židovských obyvatel. PiS vzhledem ke svému narativu nechce přiznat jakoukoliv účast Poláků a bere tuto událost za čistě Německou vinu (Zubrzycki, 2016).

Nastává také masivní podpora výstavby pomníků a muzeí, zatímco co stávající muzea jsou tlačena k tvoření výstav polského historického hrdinství i kdyby tyto události měly být silně romantizované. Dobrým příkladem toho je spor PiS s historiky a představiteli muzea 2. světové války v Gdaňsku, když strana kritizovala kosmopolitní přístup k expozicím a nedostatečné zaměření na Polskou linku války (Yatsyk, 2019,).

PiS nevyužívá pouze minulosti, ale také své vlastní současnosti, když v průběhu let vytvořila jakýsi „soft“ kult osobnosti Lecha Kaczyńskiego a jeho tragické smrti u Smoleńska. Bývalý prezident byl pohřben na hradě Wawel, historickém místě odpočinku polských králů. V následujících letech bylo jemu a dalším členům letecké tragédie vztyčeno na více než sto padesát monumentů a památníků po celém Polsku (Szeligowska, 2014).

Soustředění na minulost a současnost navíc neznamenala, že by strana nemyslela ani na budoucnost. Po vyhraných volbách v roce 2019, ve kterých strana obhájila svých 235 mandátů a opět sestavila nezávislou vládu, došlo k dalším čtyřem letům vedení iliberální, často protiústavní politiky (Markowski, 2020).

Vláda Mateusze Morawieckého, který vládl s podporou šéfa PiS Kaczyńského už od roku 2017, naplno ovládla radu veřejnoprávní TVP a během let své vlády z ní udělala médium zcela závislé na politice strany (Dudek, 2023). Vláda navíc postupně natolik změnila soudní systém země, že se postupně tento původně samostatný pilíř rozdělení vlády začal bortit ve prospěch vlivu Sejmu ovládaného stranou (Sadurski, 2020). Další pokračování v nacionalistické politice a snaze odvrátit jakékoliv liberální reformy vyvrcholilo v říjnu 2020, kdy došlo k masovým protestům žen a liberálně smýšlejících obyvatel Polska potom, co došlo k další změně zákonů o potratech v zemi, které znamenaly, že se dobrovolnost mít či nemít dítě odebrala z rukou žen (Polynczuk-Alenius, 2022).

Polská politická scéna se tak definitivně rozdělila na dva tábory. PiS svojí populistickou rétorikou natolik odstrašoval jakoukoliv možnost získání koaličních partnerů, že se od strany začaly distancovat i ostatní pravicové strany. Před volbami v roce 2023 tak vzniká otázka, jestli to bude PiS, který si udrží vládu na další roky, nebo jestli to bude opozice, která je připravena se spojit napříč politickým spektrem, aby tuto vládu zastavila (Dudek, 2023).

1.2.7 Ztráta vlády i přes výhru

Voleb, které se uskutečnily 15. října 2023, se zúčastnilo rekordní množství voličů. Volební účast 74,38 % znamenala nový rekord v zemi, ve které voliči často nenacházeli dostatečný důvod k volbám chodit. Výroky Jarosław Kaczyńského, že vítězství opozice by znamenalo zánik Polska, nedokázaly přesvědčit potřebný elektorát na udržení vlády (*Kaczyński Straszny Zwolenników: To Oznaczałoby Koniec Polski*, 2023). PiS ve volbách sice vyhrál, a to s 35,38% procenty hlasů, přesto ale zaznamenal ztrátu více než čtyř set tisíc voličů a především 41 mandátů, což znamenalo, že strana nebude schopna vytvořit samostatnou vládu (*Wybory Do Sejmu I Senatu RP*, 2023). Předchozí léta vlády a antipatické chování vůči jiným stranám navíc zajistily, že jakákoliv možnost koalice byla téměř nemyslitelná. Po neúspěšných snahách sestavit vládu tak nakonec tímto úkolem pověřil prezident Duda největšího domácího nepřítele PiS, Donalda Tuska a PO, která byla ve volbách součástí koalice KO (Koalicja Obywatelska).

Tyto volby znamenaly velké vítězství pro liberální a levicové voliče země. PiS ale i tak přetrvává v opozici jako nejsilnější strana v polském systému, která má navíc kontrolu nad prezidentským úřadem. Je tak jasné, že koaliční vláda, která se defacto skládá z pěti stran, má před sebou nelehký úkol udržet vládu po celé čtyři roky. Hlavní zkouškou do budoucnosti se zdají být prezidentské volby, které se uskuteční v roce 2025.

Představitelé PiS v čele s Jarosławem Kaczyńskim už od prvních zasedání Sejmu naskočili na velmi agresivní politiku směrem k nové vládě, a především Donaldu Tuskovvi. Je zjevné, že každá chyba, kterou bývalá opozice v následujících letech udělá, bude přisuzována nejen její neschopnosti, ale především její snaze zničit Polsko a jeho národ (*Kaczyński Do Tuska: "Niemiecki Agent". Prezes PiS Niczego Nie żałuje*, 2023).

2 Konceptualizace

Konceptuální část je rozdělena do několika dalších pododdílů, které se zabývají otázkami populismu a vedení politiky populistickými stranami. Stanoví tak rámec, kterým se bude zabývat analýza. Otázka populismu je jedinečná tím, že není stanovená její jasná politická ideologie, a je tak třeba nejprve popsat jeho nejdůležitější znaky a stanovit hranice tohoto pojmu. Tyto hranice navíc pomáhají v popsání nejen důvodů, pro které se populistické strany stávají oblíbenými mezi voliči, či se dokonce dostávají k moci, ale také důsledků jejich případné vlády jako takové.

V případě této práce je hlavním zkoumaným aspektem populismu nátlak na občany skrz narativ potřeby národní ochrany. To jak v politickém prostoru, tak i v každodenním životě za pomoci světských i náboženských institucí. S tím je spojená otázka, jak je takový národ vůbec definován, a kam spadají jeho hranice v očích skupin, který tento narativ prosazují. Závěrem konceptuální části je krátké shrnutí toho, jakým způsobem vládnou populistické strany, když se dostanou k moci a nakolik plní své závazky slibované před volbami.

2.1 Definiční znaky populismu

Ačkoliv je populismus pojmem, který se v politologickém diskurzu objevuje přes třicet let, dodnes neexistuje jeho jasně daná definice. Důvod je především ten, že politika vedená stranami nazývanými populistickými často není spojena s nějakou politickou ideologií (Stanley, 2008). Tak například řešení problémů, na které ve velkém poukazují, nemá žádné specificky dané kroky. To neznamená, že by ve stranách neexistovala spojitost s jinými ideologiemi, ale toto spojení se častěji odráží ve specifickém tématu či okruhu než v celkovém směřování strany (Mudde & Kaltwasser, 2013). Tento rozpor je viditelný i v případě polského PiS. Tato strana přebírá mnoho znaků, co se týče sociální, levicové politiky, zároveň je ale ideologicky opřena o pravicové národní a konzervativní společenské otázky.

Definice tak nemůže vzniknout na základě ideologie, přesto se ale dají najít společné znaky pro populistické strany a jejich osobnosti. Mezi nejčastěji zmiňované z těchto znaků patří boj obyčejných, morálně silných lidí, obyvatel, často spojených s národem, proti zkorumpované elitě, která se dostala k moci a jen jí využívá k vlastnímu obohacení a vysávání onoho lidu (Canovan, 1981).

Tento lid je navíc brán jako ten, ze kterého, v zájmu absolutní demokracie, pochází všechna státní moc, a měl by tak mít možnost rozhodovat o tom co se ve státě děje, ne nechávat rozhodovat elitářské politiky místo nich. Tady vzniká důležitý moment. Protože i když je nástup populismu spojován především s tématem krize demokracie jako takové, přesvědčení těchto stran, a především jejich vůdčích osobností, které mohou být dalším důležitým znakem populismu, že je to právě populistická politika, která je skutečně plně demokratická, jim dovoluje dosahovat často tak velkých úspěchů během svobodných demokratických voleb (Canovan, 1999) (Albertazzi & Mueller, 2013).

Populismus také může fungovat jako jistý politický barometr, který dokazuje, do jaké míry jsou občané nespokojeni s etablovanými osobnostmi v čele vlád, když to bývá často úpadek relevance tradičních stran v dané zemi, který dovolí aktivaci nových hnutí. Tato nespokojenost, z důvodů již popisovaných, navíc může nabírat mnoho jak ekonomických, tak celospolečenských otázek. Populistické strany totiž jednoduše a poměrně obratně mohou měnit své vlastní politické narativy, aby mohly uspokojit nově vzniklé potřeby voličů. Přitom mohou protlačovat stále hlouběji názory, které mají nějaký emocionální náboj (Canovan, 2006).

Tento nátlak reprezentuje i voličská základna stran, která většinou reprezentuje nízko či středně příjmové domácnosti s tradičním rámcem morálních hodnot a náboženským vyznáním. Právě na tuto morální nadřazenost apelují populisté (Akkerman et al., 2013).

2.2 Ethnopolitismus

Lid je z populistického hlediska vnímán jako homogenní masa lidí. Ta je jednotná ve svých názorech především proto, že díky svojí morální nadřazenosti vůči politickým a společenským elitám, požaduje vítězství jediné pravdy a má jednotné potřeby. V tento moment přichází odklonění od demokratických ideálů, protože populistické strany, ve víře v jednu absolutní pravdu, ztrácí schopnost jednat, ustupovat či přistupovat na kompromisy s jinými stranami

(Akkerman et al., 2013). To znamená, že jejich politická moc je jen tak silná jako jejich voličská základna. O to silnější jsou tak snahy o absolutní mobilizaci přívrženců strany. To především skrze vytvoření boje uvnitř státu, ve kterém strana bojuje proti „mainstreamu“ a „elitám“, které zaprodaly duši svého národa v podpoře ostatních států či kvůli osobním ziskům. Národ tak musí povstat, aby se proti této hrozbě obránil (Vachudova, 2020).

Utvoření narativu ohroženého národa je tak jedním z hlavních faktorů ethnopopulismu (či nativismu). Může jít o přímé cílení na anti-migrační nálady v zemi, hodnotové, ale i přímé, fyzické ohrožení tohoto národa. Často se také jedná o kombinaci všech dohromady. Co mají všechny společné je víra v jedinečnost národa (Elgenius & Rydgren, 2018). Hranice mezi „námi“ a „nimi“ tak nabírá hlubší rozměr, ve kterém je možné se přenést přes sociální rozdíly různých skupin v dané zemi a postavit danou stranu do pozice ochránce celospolečenských národních zájmů. Vznikající narativ národní jedinečnosti tak může jednoduše přerůst v ideologii, jejíž vykonavatelem je populismus (Betz, 2017).

Tato politika se liší od ekonomického populismu tím, že je proti ní těžší se z dlouhodobého hlediska bránit. Ekonomický populismus má totiž zásadní vadu, a to že rozhazování státních prostředků na uspokojení okamžitých potřeb voličů nejde do nekonečna a finanční zásoby se dříve či později vyčerpají (Canovan, 1999).

Reálné výsledky ethnopopulismu na zákonodárné úrovni jsou úzce spojeny s úspěšností strany, která jí vede. Stavění se do role morálně dobrého národního ochránce totiž zamyká možnost spolupráce s ideologicky odlišnými stranami. Tak jsou reálné politické změny převážně pozorovatelné pouze ve chvíli, kdy ethnopopulistická strana získá většinovou vládu (Batory, 2015).

Politika tzv. ethnopopulismu je navíc, ve znamení populistické „ideologie“ jako takové, velmi flexibilní v jejím definování pro aktéry, kteří jí užívají. V Polském případě je totiž nejasně stvořená hranice onoho národa. Boj za ochranu Poláků proti imigračním vlnám a dalším hrozbám, které často pocházejí z rukou mocností kolem, se postupně proměnil na boj za ochranu konzervativních hodnot a ochranu rodiny proti např. „Ideologii LGBT“ (Guasti & Bustikova, 2023). Je zřejmé, že mezi Poláky je mnoho obyvatel, kteří se označují za členy této skupiny, tudíž by se měli nacházet v přímém rozporu stranické ideje národa a lidu jako takového. Pro strany je tak na jednu stranu možné téměř za pochodu měnit svůj narativ národa tím směrem, ze kterého cítí největší možnou podporu voličů, zároveň ale dokazují plytkost

jejich reálných definic a cílů. Pro větší pochopení aktuálního stavu národního narativu je tak třeba se dívat i na jeho postupný vývoj a jeho využití zkoumanou stranou.

2.3 Vláda populistů

V zemích, ve kterých populistická hnutí, především v důsledku úpadku důvěry občanů v tradiční strany a demokratické instituce, zvítězí ve volbách, jsou často zřejmé dvě roviny, ve kterých se projevuje jejich vláda nejvíce. Ekonomický aspekt populismu, především ten orientovaný na redistribuční politiku, zvyšování příspěvků od státu a snižování cen u státně držných podniků a institucí, může mít na kvalitu života obyvatel dané země krátkodobě pozitivní vliv. Je to ale především za cenu zatížení státního rozpočtu do takové míry, že se dlouhodobě může spíše jednat o finanční katastrofu. Tento aspekt má tak poměrně jasné hranice, tedy limit peněz, za které je si možné defacto kupovat hlasy (Bencesz & Szabó, 2022).

Druhý aspekt, společenský, zaměřený na aktivizaci identitárních témat za pomoci odvolání se na morální hodnoty, národ, rodinu a často i na víru. Z krátkodobého hlediska je rétorika, a tudíž i výsledky této politiky, poměrně nejasná. V delším časovém horizontu, při výstavbě vztahů mezi populisty a dalšími institucemi, může dojít k postupné, přinejmenším částečné indoktrinaci stále většího množství obyvatel (Vachudova, 2020). Spolu s výstavbou muzeí a pomníků národního uvědomění či prosazováním zákonů o ochraně národa, dochází k ovládnutí historického a národního narativu vládoucí stranou. Případ Polska je důkazem, že pokud je tato politika vedena správně, je z dlouhodobého hlediska velmi účinná. I ona ale má své hranice. Tyto hranice má za cíl popsat představená analýza.

3 Metodologie

Tato část nejdříve vysvětlí důvod zvolení dané metody výzkumu a popíše její výhody. Dále odůvodní výběr politické strany PiS jako primárního zkoumaného případu analýzy a také přiblíží její relevanci v polském politickém diskurzu i mimo něj. V neposlední řadě potom ukáže ohraničení proměnných v analýze samotné.

3.1 Metoda výzkumu

Analýza této bakalářské práce je vedena metodou kvalitativního výzkumu, konkrétně případové studie (case study) zaměřené na jednoho aktéra (single case). Případová studie je obecně brána jakožto metoda výzkumu zaměřená na jednotlivce či skupinu lidí definované jednou či více konkrétními charakteristikami, u které zkoumá a do hloubky popisuje předem stanovené proměnné. Ptá se tak nejčastěji na otázky „jak“ a „proč“ (Mareš, 2015).

Tato metoda se v posledních letech stala vedoucí, co se týče její početnosti v akademických člancích. Přesto ale v literatuře a v akademickém diskurzu dochází k debatám ohledně užitečnosti této metody. Hlavní kritikou je její příliš úzké a konkrétní zaměření, které tak může mít za následek malou aplikovatelnost analýzy na jiné případy. Důvodem kritiky je podle Flyvbjerga špatná definovatelnost samotné metody, a tudíž tak i jejího využití. Zmiňovaný argument je totiž podle autora jedním z pěti hlavních nepochopení této metody. V sociologických a v tomto případě pak společensko-politologických studiích totiž není tak jednoduché dospět k definitivní pravdě, která je samotná závislá na více faktorech a proměnných. Případové studie tak mohou do hloubky prozkoumat jednotlivý případ, a zároveň i pomoci pochopit dílčí jevy napříč případy (Flyvbjerg, 2006).

Předkládaná praktická část práce se tak soustředí na případ polské politické strany PiS, konkrétně jejího narativu polského národa a aplikaci nativismu ve vedení politiky napříč sledovaným obdobím.

3.2 Výběr případu

Nárůst relevance populistických stran a hnutí napříč Evropou v posledních desetiletích je dnes zřejmý. V hledání důvodů, proč je daná strategie vedení politiky tak účinná ale často musíme, kromě obecných jevů, hledat souvislosti v konkrétních případech. Polský případ je zajímavý silným využitím dříve popisovaného ethnopopulismu. Případ PiS navíc jasně ukazuje, že způsob využití této strategie stranou se v průběhu její existence proměňovalo a prohlubovalo.

Je tak důležité si položit otázku, jakým způsobem se tato strategie a její definice v průběhu let měnila a jaký měla vliv na voliče strany. Relevance analýzy se skrývá v aktérech, kteří tuto politiku ovlivňují. Politické strany totiž fungují jako vnitřně nehomogenní útvary, které jsou ovlivňovány jak vnitřními, tak vnějšími faktory. Jak popisuje teoretická část této práce, je na první pohled zřejmé, že změny uvnitř strany PiS vznikaly v důsledku jak pro populismus poměrně typické vypočítavosti v hledání potřeb voličů, tak ve změnách vztahů s dalšími silnými

aktéry, či dokonce jako výsledek změn v osobním životě nejdůležitějších jednotlivců na vedoucích pozicích (viz 1.2) (Dudek, 2023).

3.3 Operacionalizace

Analýza je prováděna ve čtyřech klíčových obdobích počínaje založením strany v roce 2001 a konče povolebním vývojem roku 2023. Primární sledovanou proměnnou je změna narativu strany v národních otázkách a jeho aplikaci na „identity-making projects“ (Yatsyk, 2019) v Polsku. Tyto změny jsou popsány interpretací stranických programů, oficiálního fungování strany i projevů jednotlivých představitelů v průběhu let. Dále také jejich aplikace v reálných politických krocích a reformách strany v době jak existence v opozici, tak především v období v čele vlády.

Jak už bylo zmíněno, primárním zdrojem pro analýzu jsou volební programy strany získané z databáze Party Manifesto Project, stranických archivů a dalších výtisků. V nich je zkoumán národní a společenský narativ spojený s vlivem této rétoriky na programové sliby v různých oblastech. Kromě kapitol přímo popisujících národ to jsou oblasti, které se soustředí na vzdělávání, rodinnou politiku a mezinárodní vztahy.⁶ Jsou to totiž právě tyto oddíly, které jsou klíčové pro ochranu národa podle strany ve volebním roce 2023 (Prawo i Sprawiedliwość, 2023). Analýza tak zpětně může sledovat vývoj národního narativu v programech od tohoto roku.

Dalšími zdroji jsou také prohlášení a projevy strany a jejich představitelů. Analýza k interpretaci těchto dat také využívá odborné publikace týkající se populismu, nativismu, nebo také reakce polské společnosti na změny prováděné stranou.

3.4 Očekávané výsledky analýzy

Hlavním cílem analýzy je dosažení hlubšího pochopení vývoje strany PiS a jejího využití ethnopopulismu jakožto strategie k získání pozice nejsilnější Polské strany.

I přes fakt, že se předkládaná studie soustředí na jeden konkrétní případ, mohou její výsledky mít přesah i mimo okruh polské domácí politiky. Bližší pochopení síly dané politické strategie může, jakožto dílčí cíl analýzy, přispět k porozumění a interpretaci této strategie napříč regionem.

---

⁶ Vývoj rétoriky směrem k katolické církvi bude dílčím bodem analýzy.

4 Analýza

4.1 Program 2001

PiS ve svých prvních volbách získal sice téměř 10% hlasů, přesto se ale v prvních čtyřech letech své existence výrazně na zákonodárství nepodílel (viz 1.2.1). I tak je ale důležité si vymezit důležité ideologické body programu pro sledování budoucích změn směřování strany.

Při bližší analýze vůbec prvního programu strany PiS z roku 2001 je už na první pohled jasné, že strana v prvních letech své existence využívala pro populismus symptomatického jazyka. Rozdělování polské společnosti do skupin „nás“ proti „nim“ (především proti politickým elitám), soustředění se na korupci, hlubokou patologii, která ovládla společenský a hospodářský život, či užívání slov jako „jed“ nebo „morální nihilismus“. (viz 2.1)

Hlavním cílem kritiky strany se stal dosavadní politický establishment. V duchu útoků a vymezování se proti „zkorumpované“ vládě AWS a SLD, dohromady označovaných za liberály, se nese téměř celý program. Ten se soustředí na napravování škod, které předchází vlády, a především jejich elity, provedly polskému obyvatelstvu. To naopak stojí podle strany v pozici poškozené, přesto ale „silné a statečné“ jednotky, která i přes všechny snahy postkomunistického establishmentu, dokáže zlepšovat ekonomickou sílu země. Zajímavým se tak stává bod uznání ekonomického růstu Polska pod vedením těchto „nemorálních“ elit na straně jedné⁷, na straně druhé ale vysvětlení tohoto jevu způsobem napovídajícím, že by situace mohla být značně lepší bez předchozích vlád.

Otázka národa

Národ by se podle prvního programu strany dal definovat spíše jako nástroj pro oddělení oněch proti sobě bojujících skupin než samostatně definovaný bod programu. V tomto případě totiž program mluví o procesu „očistění elit“, které v zájmu vlastního obohacení doposud využívaly spolupráci se světem zločinu a obíraly tak polský národ (v tomto případě pro populismus typické „obyčejné občany“ (Canovan, 1999) o všechny ekonomické výhody, které se mu právem náležely.

---

⁷ <https://data.oecd.org/gdp/gross-domestic-product-gdp.htm>

Podle strany by tak Polsko nemělo být bráno jako útvar, který shromažďuje různé a odlišné skupiny obyvatel, nýbrž jako celek pod záštitou onoho jednoho národa. Jeho dobré fungování program staví jakožto nejdůležitější podmínku pro fungování demokracie jako takové.

PiS v otázce „očistění elit“ připravuje návrh referenda, které se skládá z pěti otázek. Přinejmenším tři z nich se dají označit za čistě populistické návrhy. První se týká změn v polské ústavě, které by měly stanovit základ pro morální a ideologické směřování polského národa. Druhá vytvoření zákonů o nápravě státu a očistění veřejného života, s tím je spojená otázka třetí dotazující se na názor na boj se zločinem. Teoretická rovina těchto otázek nemá žádný reálný základ týkající se praktických změn.⁸

Zahraniční politika

Většina předkládaných změn se týká nápravy státního aparátu, nikoliv společnosti jako takové. PiS, i přes to, že zmiňuje ve společnosti se šířící „*degeneraci a chuligánství*“ a celkový kulturní úpadek, viní jasně viníka v elitách uvnitř Polska a dává tak najevo, že změna musí přijít „zdola“.

Obzvláště zajímavý je tento narativ v programových slibech týkajících se zahraniční politiky. Jako hlavní cíl uvádí ochranu národních polských zájmů v zahraničí. Za hlavní důvod chabého stavu takovéto reprezentace ale PiS v roce 2001 neviděl zahraniční aktéry a jejich snahu o oslabení Polska, nýbrž opět výše zmiňovaný stav polské politické kultury jako takové. Podle programu je zlepšení postavení Polska na mezinárodní scéně přímým důsledkem zlepšení situace domácích.

Podle očekávání také program apeluje na důležitost stále aktivnějšího přístupu ve strukturách NATO. Důležitým bodem je také přistoupení do Evropské unie, které se ale musí uskutečnit pod podmínkou udržení polských národních hodnot. Z dnešního pohledu, tedy z období více než dvaceti let po zveřejnění programu, je otázka týkající se vztahů s Ruskou federací obzvláště zajímavou. PiS totiž mluví o potřebnosti navázání dobrých „*sousedských vztahů*“ s tímto aktérem jak na úrovni ekonomické, tak i na ideologické, ve které by mělo dojít k prolomení negativních historických zkušeností.

---

⁸ Pro úplnost, čtvrtá otázka se týkala změn hospodářských a pátá představení voličům rozsáhlé zprávy o výhodách a nevýhodách přistoupení Polska do Evropské unie. V těchto případech se, ač byly otázky představeny poměrně sugestivním způsobem, jednalo o poměrně adekvátní politické otázky.

Rodinná politika

Jako fundamentální základ pro správné fungování společnosti pokládá PiS už od svého vzniku instituci rodiny. Strana se v svém prvním velkém programu už v roce 2001 odvolává na krizi tradičních rodin na Západě a důležitost zabránění v jejím začátku také v Polsku. Rodinné hodnoty jsou také podtrženy morálními křesťanskými hodnotami. Navrhované změny a rétorika jsou ale opět mířené na chabou podporu rodin současnou vládou, a především tak na ní způsobené ekonomické překážky a nedostatky.

Shrnutí programu 2001

První velký program strany PiS se nesl ve znamení útoků na soudobý politický establishment v Polsku. Strana se uchýlovala k populistické rétorice, většinu změn ale slibovala v oblasti „očišťování“ státních a vládních orgánů, ve kterých viděla hlavní problémy v nedostatečně rychlém rozvoji Polska. Už od počátku je ale pozorovatelný národní narativ, který by se dal definovat jakýmsi prenatalním stavem. Národ byl v prvních letech existence strany viděn převážně jako řečnický nástroj k definování hranice „my“ proti „nim“. Přesto v jeho využití dochází k popisování voličů jako jednotné ucelené skupiny, která je vnitřně homogenní a musí se zasadit o svou ochranu proti vnějším i vnitřním vlivům, které se snaží ji připravit o její morální a kulturní nadřazenost. Důraz na křesťanské hodnoty není v tomto případě moc velký a je spíše spojen s obecným popisem tradičních hodnot. (Prawo i Sprawiedliwość, 2001)

4.2 Program 2005

Rok 2005 se v Polsku nesl ve znamení jednoho z nejdůležitějších volebních roků v historii demokratického státu. V jednom roce se poprvé totiž rozhodovalo jak o složení Sejmu, tak o pozici prezidenta. Pro PiS byl tento rok také nejvýznamnější v jejich dosavadní historii, když dokázali vyhrát v obou případech. V Sejmu zajistilo straně přidělení úkolu sestavení vlády 27 % hlasů.

Už od roku 2001, kdy strana vznikla, bylo otázkou spojení strany s dalšími aktéry důležitou součástí diskurzu. Dlouhou dobu se zdálo, že strana utvoří koalici s druhým největším subjektem, PO. Tomu také napovídalo vedení kampaně obou stran před volbami, když se po většinu času strany navzájem vyhýbaly útočné politice na úkor druhého (*1 - Dwa Bloki Reklamowe, Ogłoszenie Wyborcze, Zapowiedź I Spot - 07.09.2005*). Když se ale podle

volebních výzkumů ukázalo, že PiS bude ve volbách zaostávat právě za PO, krátce před volbami strana přešla do ofenzivy proti svému potenciálnímu koaličnímu partnerovi. (Fiedler, 2008) Útočné spoty, ve kterých PiS kritizoval návrhy hospodářských reforem svých protivníků spolu se sugestivními obrázky mizejících potravin z ledniček či léků z lékárníček, byly jedním z projevů změny přístupu strany k vedení politiky jako takové (*I - Ogłoszenie Wyborcze I Blok Reklamowy - 05.09.2005*).

Program strany před volbami se také lišil od toho zpřed čtyř let. Vymezování se proti starým pořádkům sice zůstává, je už ale cíleno širší optikou proti zbytkům komunistického systému, který podle strany stále ovládal vrcholnou polskou politiku.

Národ a morálka

Už od úvodní strany programu jsou viditelné změny v narativu polského národa a nutnosti tento národ ochraňovat. Nikoliv ale převážně proti hrozbám ekonomickým a elitářským, jako tomu bylo v roce 2001, ale také ve větší míře proti hrozbám morálním. Katolická církev má v programu také své místo. Je popisována jako „*výjimečně důležitý partner a spojenec v boji proti rozkladu rodiny*“ (a tak i společnosti).

Silný důraz na morálku je vidět v bodě o vzdělávání, ve kterém se strana zasazuje o vzdělávání učitelských sborů na „*vysoké věcné a morální úrovni*“. Dále také v politice zaměřené na kulturu. V této části je národní kultura nazývána „*největším pokladem*“, který je třeba podporovat a udržovat. Tato podpora je podtržena nutností kultivace vysoké národní morálky, se slibem vytváření nových muzeí a dalších kulturně osvětových institucí, které se mají zasazovat o zlepšování povědomí o národě jak v Polsku, tak v zahraničí. Zajímavým bodem je také dodatek o spravování veřejnoprávních médií, ve kterých by mělo podle strany dojít k zákazu vysílání obsahu s „*demoralizující a násilnou tematikou*“.

Zahraniční politika

Rétorika zahraničního směřování politiky strany se týká několika zásadních bodů. Spojenectví s NATO a USA zůstává nejdůležitější prioritou. I přes nedávný vstup do EU, nebo možná právě proto, PiS apeluje na důležitost ochrany polských zájmů a také polského národního dědictví v Evropě. Změna narativu je vidět ve vztahu k Ruské federaci. Strana vidí nebezpečí v příliš velké energetické závislosti na východním hegemonovi a uvádí diverzifikaci polského energetického

portfolia jako jeden z důležitých cílů své politiky. Dále v této věci také předkládá nutnost pomoci Ukrajině v dosáhnutí co největšího přiblížení evropským strukturám.

Zajímavé jsou viditelné změny v přiřazování větší důležitosti ochraně polského národního dědictví a jeho expanzi mimo hranice Polska.

Rodinná politika

PiS udržuje přesvědčení, že základním stavebním kamenem společnosti je rodina, která by měla být podporována, aby mohla vychovávat občany v rámci polských hodnot. Tyto hodnoty jsou úzce spojené s těmi křesťanskými. Přesun směrem ke stále konzervativnějšímu postoji je vidět v jednom z hlavních bodů programu o Rodině, ve kterém strana spojuje instituci silné rodiny s nesouhlasem s legalizací potratů a eutanázie.

Shrnutí programu 2005

PiS si v roce 2005 udržel rétoriku zkorumpovaných elit, které se snaží obohatit na úkor prostých občanů. Začíná ale také klást důraz na další společenské otázky. Největší z nich se týká morálky národa. Oproti předešlému období, ve kterém byl národ popisován jako víceméně homogenní a neposkvrněný celek bojující proti zlým silám, vzniká narativ potřeby zlepšení jeho aktuální situace, když jeho kondice podle strany upadá. Katolická církev už také není viděna pouze jako reprezentant tradičních hodnot, ale jakožto morální aktér, který se aktivně zasazuje o dobro polské společnosti (spolu s kategorickým odmítáním liberálních změn). Změny v ústavě byly nazývány plánem vytvoření IV Polské republiky. Dnes již ale víme, že tyto změny nikdy nedosáhly dostatečné míry podpory, aby mohly být uskutečněny a toto téma v průběhu let vyšumělo (Dudek, 2023) (Prawo i Sprawiedliwość, 2005).

4.3 Povolební vývoj a první vláda PiS

Předvolební nasazení útočné politiky spolu s personální nevraživostí na čelních pozicích stran PiS a PO zapříčinilo rozpad možné koalice těchto dvou stran. PiS, který i díky dříve popisované změně v taktice vedení kampaně volby vyhrál, se tak spojil se stranami SRP a LPR. Dvě vlády PiS (nejdříve kabinet Kazimierze Marcinkiewicze a posléze Jarosława Kaczyńskiego) udržely vládu pouze do roku 2007. Přesto se PiS, spolu s rolí prezidenta Lecha Kaczyńskiego, zasadil

ve svém prvním pokusu u kormidla vládního korábu o zásadní změny. Ty byly více či méně úspěšné.

Národ a mezinárodní politika

Za nejdůležitější události, které ovlivnily přístup strany (především bratří Kaczyńských) k národní otázce, se dají pokládat ty, které se v letech jejich první vlády odehrály na mezinárodním poli. Ty se skládají z dvou hlavních bodů náporů, díky kterým dochází k vytvoření budoucí rétoriky obklíčené tvrze. Těmito body byly neshody s Německem (potažmo Evropskou unií) na západě, a Ruskem na východě.

Euroskepticismus byl a stále je jedním ze základních přístupů PiS k zahraniční politice. Ne ale tak v otázce samotného členství Polska v EU, ale role, jakou by Polsko mělo odehrávat. Jak sliboval předvolební program, chtěla se vláda Polska zasazovat o co nejsilnější pozici v Evropských strukturách, a tak byla jedním z hlavních kritiků změn legislativy EU na konci prvního desetiletí tohoto tisíciletí. Změny, jako například podepsání tzv. Lisabonské smlouvy, měly podle bratří Kaczyńských za cíl zlepšit Německou pozici v EU na úkor ostatních zemí (Dudek, 2023). Později sám Jarosław Kaczyński popisoval ve své knize „Polska naszym marzeń“, že *„politika Angely Merkelové a celého politického establishmentu se soustředí na znovupostavení Německa do pozice evropského hegemonu, a Polsko je aktér který musí v této politice zaujmout roli subordinovaného aktéra“* (Kaczyński, 2011). S tímto narativem se pochopitelně žádný z bratří nechtěli smířit. V posledním rozhovoru před smrtí se tehdejší prezident Lech Kaczyński nechal slyšet že *„Je důležité si dávat pozor na Německý historický revizionismus, který je pro nás nebezpečný.“* a také *„Němci nemají žádné historické ani morální právo na to, aby považovali Polsko za svého pobočníka.“* (Warzecha & Kaczyński, 2010).

Politické napětí mezi Polskem a Ruskem se odvíjelo především od záměru výstavby amerických a přidružených základen NATO na území Polska a také dříve zmiňovanému plánu snížení energetické závislosti na Rusku. Hlavně v druhém z těchto faktorů se Polská vláda posunula nejdále, když v roce 2006 schválila výstavbu plynového Terminálu v Świnoujściu, který dovoloval import kapalného plynu ze severských rafinerií a mohl tak značně odlehčit energetickou závislost nejen Polska, ale i regionu střední Evropy na východních plynovodech (Dudek, 2023).

Vztahy s oběma zeměmi, a především s Ruskem měly ještě dále v budoucnu eskalovat.

Rodinná politika

Kvůli značným rozporům uvnitř koalice nedocházelo na domácím poli k větším změnám spojeným s tématem této práce. Navíc v roce 2007 došlo k demisi premiéra J. Kaczyńského a jeho bratr Lech ohlásil předčasné volby. V nich se mělo ukázat, že strana ve snaze posílení začíná stále více mířit na elektorát jeho dosavadních koaličních partnerů, kteří naopak měli v budoucích volbách ztratit většinu své dosavadní politické moci (viz 1.2.1).

4.4 Program 2007

Volební program strany PiS byl po neúspěšné vládě zaměřený především na vyzdvihování povedených kroků během posledních dvou let. Soustředění strany na rozvíjení ekonomických slibů přineslo další rozvoj otázek národních.

Národ po vládě PiS

PiS ve svém pojetí národa v roce 2007 expanduje tento koncept oproti předešlým volebním obdobím. Původní soustředění se na jednotný celek uvnitř polských hranic se přenesl přes potřebu svého vlastního pozvednutí do stavu kulturní ofenzivy mimo hranice Polska. Pojetí národa stranou začíná působit na několika rovinách. Dříve zmiňovaná morální linka je stále úzce spojená s křesťanskými hodnotami a principem tradiční rodiny. K této lince se otevřeně přidává další, o nutnosti učení mladé generace patriotismu, která se podle PiS ztratila v průběhu let vlády zlých elit. Tento proces je nazýván „*amputací paměti Polského Národa*“.

Národ tak nabírá nové rozměry, není už podle strany brán převážně jako skupina lidí s aktuálními problémy, ale s problémy, které sahají hluboko do minulosti plné historických křivd.

Vyzdvižení ublížení polského národa demonstruje program ve třech hlavních bodech. Prvním je zahájení podpory pro „*Poláky kteří se díky nepřízni osudu ať současné či minulé ocitli mimo hranice Polska*“. Velký důraz zde strana klade na obyvatele na území současné Ukrajiny, Běloruska a Německa. Tito Poláci prý byli opomíjeni a často dokonce na těchto územích diskriminováni.

Druhým je potom „*boj s revizionismem*“, který se rozmohl na území jiných států a často tak nepravdivě připisuje Polsku zodpovědnost za zločiny a křivdy, které spáchaly jiné země. Součástí tohoto boje je tak ochrana národního kulturního dědictví, které je stále definováno jako

největší „*poklad země*“. To za pomoci výstavby muzeí národního uvědomění, ochrany polské historie na mezinárodní scéně či dříve zmiňovaného vštěpování patriotismu ve školách, státních organizacích či médiích.

Třetím je ochrana křesťanských hodnot a tradic. Opět se setkáváme s vyzdvižením funkce církve jakožto ochránce morálky národa. Podle PiS je třeba tyto tradice bránit nejen na území Polska, ale také se zasazovat o jejich přijímání a osvětu na půdě EU. Podle strany vzniká silná disproporce mezi liberálními („*neshodnými s církevními*“) přístupy ke společenskému fungování a tradičními hodnotami. Ty první jsou prý vnucovány členským státům.

Zahraníční politika

Všechny výše popisované body úzce souvisí s politickou nevraživostí vedení PiS převážně směrem k Německu. Ve všech z těchto tří bodů buď napřímo, nebo mezi řádky, útočí program právě na západního souseda Polska. V prvním bodě zmiňuje nerovné podmínky pro Němce v Polsku a pro Poláky v Německu, kdy dává najevo, že společné dohody dodržuje převážně pouze polská strana. Druhý bod je mířen na německou okupaci Polska za Druhé světové války, když zmiňuje důležitost ochrany Polska před současným revizionismem, ve kterém je mu např. přisuzována organizace a vedení koncentračních táborů. Poslední bod je opět dokazován snahou nejsilnějších členů EU (především Německo a Francie) o ovládnutí Unie tak, aby ostatní členské státy měly menší moc.

Zároveň ale strana volá po sepjetí EU v otázkách energetické nezávislosti a spolupráce proti nátlakům Ruska. NATO a spojení s USA zůstává nejsilnějším bodem zahraniční politiky.

Rodinná politika

Otázka rodiny zůstává úzce spojená s důležitostí ochrany morálky, která je výsledkem tradičních křesťanských hodnot. Instituce rodiny založena na těchto hodnotách tak zůstává základním stavebním kamenem morální společnosti.

Shrnutí programu 2007

V programu z roku 2007 dochází k výrazným změnám a umocnění narativu národa stranou PiS. K akcentaci důležitosti rodiny a tradičních křesťanských hodnot se přidává boj proti nechtěným narativům a snahy o „*ochranu Polského Národa*“. Tyto snahy nemají jen rámeček domácí politiky, ale vychází i za hranice Polska. Tato ochrana je soustředěna na historickou „pravdu“,

kteřá podle strany začíná být nebezpečně měněna, ochranu aktuálních zájmů Poláků žijících mimo Polsko, jejich domnělou diskriminaci a v neposlední řadě ochranu křesťanských hodnot.

Strana PiS kvůli neúspěšné vládě ve volbách prohrála na úkor PO. I přes ztrátu vlády ale strana získala více mandátů než v předešlém období. Postavila se tak do role nejsilnější opoziční strany, která navíc měla ve svém držení pozici prezidenta. I tento fakt se měl ale za pár let nečekaně změnit (Prawo i Sprawiedliwość, 2007).

4.5 Smolensk 2010

Pád letadla prezidentského speciálu dne 10.4.2010 poblíž ruského Smolenska se stal jednou z největších tragédií novodobé polské historie. Celá událost byla navíc vyvrcholením první fáze soupeření PiS proti PO, a především pak jejich vůdčích postav. Ve výsledku politické přenice, kvůli které tehdejší premiér Donald Tusk (PO) navštívil Rusko jen o několik dní dříve, aby uctil památku obětí Katyňského masakru, zahájil svou cestu prezident Lech Kaczyński ve spěchu a bez potřebných příprav. Téměř ihned po pádu letadla, které směřovalo za špatného počasí na chabě udržované ruské letiště ve stejnojmenném městě, vznikl souboj o narativ nejen důvodu této katastrofy, ale také o památku prezidenta samotného (Dudek, 2023).

PiS ihned po této události začal kritizovat premiéra Tuska, který poměrně nepochopitelně přenechal vedení vyšetřování Ruské straně, s Polskem pouze v pozici poradního orgánu. Zacházení ruských vyšetřovatelů s důkazy se brzy ukázalo jako neprofesionální (Visegrád 24 na platformě X, 2022).

Hlavní soupeření obou stran se brzy projevilo na domácí, celospolečenské úrovni. Plán pohřbít zesnulého prezidenta na hradě Wawel, tedy místě odpočinku polských králů, byl pro stranu PiS a její voliče jediným logickým způsobem, jak uctít památku svého nejprominentnějšího člena, kdežto pro stoupence PO se tento krok zdál nepochopitelný.⁹ PiS a média, která se nekryla svou náklonností k této straně, přijaly narativ Lecha Kaczyňského jakožto „dobrého polského prezidenta“, který je hrdinou moderního Polska a polského národa (Witkowski, 2012).

---

⁹ Důležitým pro uskutečnění pohřbu na hradě bylo spojení strany s polskou církví, která mělo v této otázce silné slovo. (Yatsyk,2019)

Tato rétorika patří k hlavním národnostním narativům strany dodnes. Během své vlády PiS vytvořil přes 140 památníků a přejmenoval mnoho budov, ulic a náměstí právě jménem zesnulého prezidenta (Yatsyk, 2019).

Také okolnosti tragédie se staly pro PiS důležitým bodem jejich národního narativu. Už od počátku, v rozporu se zněním oficiální zprávy o tragédii¹⁰, odmítali vinu polské strany a mluvili o pochybení strany ruské, se kterou domněle spolupracoval premiér Tusk. Vznikuvší v roce 2011 „Zespól parlamentarny“ (Parlamentní klub) skládající se z politiků PiS, ve své vlastní správě obvinil Ruskou vládu, že vědomě navedla letadlo do pasti za pomoci podávání pilotům nepravdivých informací. Navíc také nařknul vládu PO ze spolupráce s Ruskou federací ve snaze znemožnění vyšetřovatelům dosáhnout pravdy (Zespól Parlamentarny ds. Zbadania Przyczyn Katastrofy TU-154 M z 10 kwietnia 2010 r., 2011). Toto nařknutí ještě potvrdil v roce 2012 sám Jarosław Kaczyński, který v rozhovoru pro týdeník „Uważam Rze“ prohlásil, že smrt jeho bratra a dalších 95 osob mohla být výsledkem politické pomsty (Karnowski & Karnowski, 2012)¹¹.

Boj mezi PiS a PO tak v roce 2010 nabral silný osobní rozměr, který později eskaloval v otevřenou nenávisť jejich lídrů směrem k tomu druhému.

4.6 Prezidentské volby 2010

V prezidentských volbách se kandidátem PiS stal bez překvapení Jarosław Kaczyński. Co se ale může zdát překvapivé, je jeho způsob vedení předvolební kampaně. Za tu odpovídalo v tu dobu „liberálnější“ křídlo strany a Kaczyński změnil své vystupování. Z politika s pověstí autoritářského vůdce, který jde za vítězstvím „i přes mrtvoly“, přijalo PiS strategii na své poměry smířlivé kampaně. Jejím hlavním bodem bylo pokračování v politice a cílech, které zahájil Lech. Jarosław byl tak přirozeným a jediným možným nástupcem vedení této politiky. Za své cíle si stanovil podporu všech Poláků, především ale těch, kteří věří v instituci tradiční rodiny (Turska-Kawa, 2011).

---

¹⁰ (KOMISJA BADANIA WYPADKÓW LOTNICZYCH LOTNICTWA PAŃSTWOWEGO, 2011)

¹¹ Téma katastrofy je dodnes v Polsku tématem politických a společenských debat. Když bylo na důvod havárie provedeno v roce 2023 dotazníkové šetření, 38 % respondentů věřilo, že se jednalo o atentát, 39 % důvěřovalo odůvodnění chyby pilotů a 23 % dotazovaných nemělo na otázku vyhraněný názor. (*W Smoleńsku Doszło Do Zamachu? Polacy Odpowiedzieli*, 2023)

Vyzdvižení vztahu mezi Jarosławem a jeho zesnulým bratrem byl jedním z hlavních terčů kampaně. Příkladem toho může být např. rozdávání fotografií zesnulého prezidenta „za podpis“ k podpoře kandidatury Jaroslawa. Tyto fotografie navíc byly často obohaceny bonmoty a citáty bývalého prezidenta, ve kterých apeloval na důležitost ochrany kultury, historie a národního uvědomění (Katka, 2010). Toto přímé cílení na emoce bylo viděno jako jeden z nečistých způsobů, jakým PiS plánoval vést kampaň.

Historický narativ se objevil i v televizních spotech, ve kterých spolu s kandidátem „vystupoval“ velký Polský dub. Tento strom byl popisován jakožto tichý svědek dlouhé a složité historie polského národa, o který se musí Poláci stále starat, aby mohl pokračovat ve své historické síle dál¹² (*Spot Wyborczy Jaroslawa Kaczyńskiego (Wybory Prezydenckie 2010)*).

Kampaň ve své finální fázi ztratila svou smířlivou rétoriku a začala útočit na kandidáta PO B. Komorowského (Turska-Kawa, 2011). Tato změna se nakonec ukázala jako neúspěšná, když Kaczyński v druhém kole získal 46,99 % hlasů a prohrál tak volby na úkor právě kandidáta PO (*Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej 2010*).

Kaczyński po těchto volbách zůstal až do současnosti (tedy počátku roku 2024) předsedou strany a jejím hlavním velitelem, který si udržuje silnou rozhodovací pozici uvnitř strany. Už ale nikdy nekandidoval na žádnou významnou pozici v Polské politice. Jeho přezdívka „Prezes“ (předseda) se v příštích letech stane jednou z hlavních definicí vedení politiky, ve které Kaczyński rozhoduje o většině důležitých otázek uvnitř strany, navenek ale z pozice pouhého pozorovatele¹³ (Dziubka, 2023).

4.7 Program 2011

PiS vstupoval do voleb 2011 z pozice nejsilnější opoziční strany, a tou také po volbách v tomto roce zůstal. Tyto volby, spolu s událostmi předešlého roku ale znamenaly utvrzení předsedy Kaczyńskiego ve stálém rozvíjení politiky „národní demokracie“. Toto utvrzování je viditelné i

---

¹² Tato symbolika je podtržena obrázkou Kaczyńskiego sázejícího stromy nové.

¹³ Tento způsob vedení napřímo potvrdí v roce 2015 polská předsedkyně vlády za PiS Beata Szydło, když sebe a pozdějšího premiéra nazve „pomazańcami“ (církvní označení pro člověka vybraného ke spravování světské či duchovní moci, která je jim udělena Bohem) Kaczyńskiego“. (*"Jesteśmy Oboje Pomazańcami Kaczyńskiego"*, 2016)

ve stranickém programu z tohoto roku, ve kterém PiS upozorňuje na dlouhodobé znevažování polského národa a jeho schopnosti „*velkých činů*“.

Národ v opozici

Podle PiS se polský národ stal obětí cizích vlivů, díky kterým je Polákům vštěpováno, že by se měli stydět za svojí národní příslušnost. Strana také varuje před vznikajícím narativem „*Evropského národa*“, který je státům EU vnucován. Je to považováno za značně negativní jev, který má za cíl připravit členské státy o jejich unikátní kulturu a historii. To je podle programu úzce spojené i se snahou Evropských struktur zničit spojení obyvatel s církví, která je neprávem označovaná za netolerantní. Opět je akcentován bod „*amputace*“ národní paměti, která se děla v době, kdy PiS nebyl v čele vlády.

V otázkách vzdělání sdílí program podobnosti s tím z roku 2007. Patriotismus je jedním z důležitých bodů rozvoje. Vzdělávání a aktivní zasazování se v oblasti „*historické politiky*“ je popisováno jako snaha o navrácení hrdosti občanů ze svého národa, a to jak těm v Polsku, tak za jeho hranicemi.

Zahraniční politika

Poprvé se ke souvislé kritice EU také přidává zdrženlivost vůči NATO, když program upozorňuje, že tyto struktury nejsou zárukou bezpečnosti státu.¹⁴

Kritika EU je navázána na dříve zmiňované vnucování liberálních hodnot a také ratifikace Lisabonské smlouvy, která podle PiS oslabilo Polsko a PO se jen dopouští „*fetyšizace*“ této smlouvy kvůli ochraně svých tajných dohod.

Rodinná politika

Upozornění na aktuální krizi polských institucí je obzvláště zdůrazněné u otázky rodiny. Zde je krize vysvětlována převážně chabou ekonomickou podporou, také ale tou ideologickou. Ta druhá je opět odůvodněná obecným úpadkem národa a vnucováním liberálních narativů, které jsou v rozporu s morálními hodnotami Poláků.

---

¹⁴ To především proto, že došlo ke zrušení dohod, které podepsala ještě vláda PiS s administrativou USA, která měla zajistit výstavbu vojenských základen v Polsku.

Shrnutí programu 2011

Program 2011 na první pohled rozvíjí programové body z roku 2007. Zajímavou se ale stává útočná politika směrem k PO, která je už přímo jmenována a také ostřeji kritizována.¹⁵ Také prohlášení směrem k Evropské unii jsou ostřejší. Národní otázka se tak přesouvá z narativu národa utlumeného na národ ohrožený. Je to hlavně jazyk zastrašování, který je znatelnou změnou oproti předešlým letům, ve kterých se více jednalo o jakousi pozitivní motivaci vývoje onoho národa. Tento narativ je vidět i na příkladě iniciativy „*Nulové tolerance*“, ve které strana slibuje rázné zakročení proti zločinnosti, mafii a celkové nelegální činnosti, která se stále více rozmáhá ve společnosti. Tyto problémy jsou, poměrně symptomaticky, označeny jako výsledek vlády PO (Prawo i Sprawiedliwość, 2011).

4.8 Program 2014

Program, který PiS zveřejnil rok před volbami v roce 2015, se stává jedním z nejdůležitějších v historii strany. Je to právě upravené směřování strany, které jí přineslo vítězství v příštích dvou volebních obdobích. Národní otázka, spolu s prorodinnou politikou 500+, se tak stává primárním bodem celé kampaně. Na její redefinovanou ideologii se tak vážou otázky jak společenské, tak ty ekonomické.

Národ v ofenzivě

PiS otázkou národního uvědomění zahajuje celý program. Hlavní rétorikou je, že je to právě národ, který je spojením společné kultury, jazyka, historické zkušenosti, politické tradice a civilizačních hodnot, který tvoří společnost jako takovou. Tento národ je tvořený rodinou a morálním rámcem, který je v Polsku podle strany neodmyslitelně spojený se vztahem s katolickou církví. Tento vztah je popisován jako specifický a jedinečný pro Polsko, když je to právě tato instituce, která podle PiS v letech, kdy státní instituce nemohly národní identitu podporovat svobodně (především v období komunismu), udržela polský národ na živu. Církev je tak pevně ukotvena v ideji polského národa. Program defacto vkládá církvi plnou morální nadřazenost vůči společenským hodnotám tvrzením, že „*opakem učení církve může být pouze nihilismus*“.

---

¹⁵ Jméno Donalda Tuska se v programu objevuje 73krát

Národ je spojen s pojetím svobody jako takové. Strana popisuje že narůstající opouštění národních hodnot uvaluje společnost do stále větší nesvobody, nejen na úrovni společenské, ale i té individuální. Boj za svobodu je také popisován jako jeden z hlavních úkolů polského národa jak v minulosti, tak v současnosti.

Obzvláště velkou pozornost program dává rozvoji historické totožnosti národa. Šíření nepravd o polské historii je podle strany velkou a aktuální hrozbou. PiS slibuje vystoupení proti takovým narativům do ofenzivy a aktivní obranu kulturního dědictví národa.

Dalším z nebezpečí se podle strany rozšiřující se „genderová“ ideologie, která je uměle vytvořeným konceptem financovaným zahraničními institucemi majícími za cíl rozklad společnosti.

Zahraniční politika

Dle programu, došlo po vstupu do EU díky chabému spravování vlády jinými stranami k ztrátě nástrojů k ochraně vlastních národních zájmů, a tak i k samo degradaci polského národa za hranicemi země. Heslo „*Více Evropy*“ tak automaticky znamená „*Méně Polska*“, a to by národ neměl dopustit.

Strana slibuje, že bezpečnost, síla a důležitost státu a jeho obyvatel bude hlavním cílem polské „PiSovské“ diplomacie.

Rodinná politika

Morální učení, které vyučuje katolická církev, je podle programu také základem pro udržení instituce rodiny, která je stále definována jako základ celé společnosti. Rodina je popsána jakožto svazek muže a ženy. Také otázka boje za „*právo na život*“ už není shrnuta do jedné věty či odstavce, naopak je jí připsána značně větší důležitost. Toto právo není definováno jen v hranicích lidského života, ale i v období před narozením.

Shrnutí programu 2014

Program 2014 plně naskakuje na rétoriku národní demokracie. Národ je v popředí všech politických záležitostí, protože je to právě on, který utváří společnost jako takovou. Křesťanství je také plně asimilováno do nároků na „*přirozené dobro*“, když národní politická identita má podle strany tři základní znaky. Tradice, patriotismus a učení katolické církve. Strana, spolu s

uznáním „faktu“, že církev má morální nadřazenost nad zbytkem společenských institucí, tak defacto začíná ovládat rétoriku veřejného blaha. To kvůli tomu, že dobro společnosti je ukotveno v řízení se právě morálními křesťanskými hodnotami, víře ve svůj národ a jeho ochranu.

Strana také vysvětluje demografický úbytek obyvatelstva touto rétorikou. Vysoká míra emigrace není podle PiS důsledkem pouze ekonomických důvodů, ale také ve velké míře těch ideologických. Jako příklad uvádí program Maďarsko, ve kterém, podle strany, po větším rozvoji patriotismu dochází k návratu mnoha obyvatel zpět do země, za kterou se už nemusí stydět.

Silná populistická rétorika plná ekonomických slibů tak přerůstá v nativistický text, kterého cílem je co největší mobilizace obyvatelstva za pomoci vzbuzování často překotnou logikou národních sentimentů.

Idea národa se tak přesouvá z pozice ohroženého a obranného na pozici národa útočného. PiS slibuje ochranu a rozvoj národa tak, jak si to kvůli své dlouhé a výjimečné historii zaslouží. Vyzdvihnutí jedinečného vztahu s církví definuje polský národ jako morálně nadřazený, a defacto tak silnější, než jsou ty ostatní (Prawo i Sprawiedliwość, 2014).

4.9 Program 2019

Program, který PiS připravil do voleb před svým druhým vládním obdobím byl založený na stejných principech a rétorice jako ten před volbami v roce 2015. Přesto ale došlo k rozvinutí či utvrzení dřívějších narativů.

Národ 2019

Po čtyřletém období vlády strany se podle jejího uvážení, poměrně pochopitelně, národní kondice výrazně zvedla. Přesto jsou ale podle PiS staré i nové překážky, které je třeba překonat. Jednou z nich je hrozba, kterou představuje stále sílicí ideologie „gender“, která útočí na rodinu, tedy základní pilíř celého národa. Na této škodlivé ideologii je podle strany založený právní systém některých struktur, jichž je Polsko členem, a tak slibuje zasazování o boji proti vnucování této ideologie skrz zákony Polákům.

Důležitým pojmem je také společenská, národní kolektiv, který je založený na solidaritě. Solidarita se dle programu skládá ze dvou základních jevů, svobody a práva na život. To druhé je dále popisováno v souladu s dřívější rétorikou strany, tedy ochranou života od početí až po smrt.

Zahraniční politika

Ochrana národa má i v roce 2019 silný zahraniční rozměr. Důležitým bodem je „*bránění pravdy*“, která podle strany zaniká u polských sousedů jako jsou Německo, Rusko či Ukrajina. Ti se snaží o politiku „*zapomínání a stálého resetu*“, která způsobuje že připomínání společné historie s Polskem (ve kterém PiS tento národ vykresluje pochopitelně v dobrém světle, jakožto oběť cizí agrese) je stále více cenzurováno a bagatelizováno.

Rodinná politika

Otázka rodiny je rozvinuta pojmem „*přirodní rodiny*“, kterou je míněn monogamický vztah mezi mužem a ženou. Pouze v takovém prostředí podle programu může vyrůst člověk, který má svou vlastní individualitu a je naplno seznámený s koncepty jako mezilidská blízkost a láska. A jen takový člověk se může zasadit o budování zdravého národa.

Shrnutí programu 2019

Program 2019 je ve velké míře shodný s programy dřívějšími a funguje jako přirozený vývoj politiky strany. Dochází k rozvinutí dřívějších rétorik, ale také stále silnějšímu vyhraňování se proti liberálním změnám a alternativním historickým narativům. Zajímavou částí je apel strany na co největší volnost a svobodu slova v médiích, vládních i nevládních institucích. Po změnách, které strana nastolila ve vedení TVP, se tak snaží o jisté ospravedlnování propagandistických tendencí strany argumentem, že ostatní velká média působící v Polsku jsou ovládnuta opozicí a zahraničními aktéry, a tak je směřování TVP výsledkem snahy o vybalancování názorů ve veřejném prostoru (Prawo i Sprawiedliwość, 2019).

4.10 Vláda národa

235 mandátů v Sejmu a křeslo prezidenta zajistilo PiS v roce 2015 téměř neomezený přístup ke změnám zákonů a ústavních zvyklostí. Za doby vlád Beaty Szydło a Mateusza Morawieckého¹⁶ v období let 2015-2023 došlo k četným snahám o změnu a kontrolu historického narativu polského národa.

Už v roce 2015 začala cesta reforem soudnictví, kterými strana postupně ochromila nezávislost tohoto pilíře rozdělení moci ve prospěch větší vládní kontroly nad ní. (Sadurski, 2020) Otázka národní obrany historie se vyskytla i v odůvodnění těchto reforem. Kancelář polského předsedy vlády v dokumentu týkajícím se změn mj. vysvětluje, že tyto reformy jsou zapotřebí pro vypořádání se s totalitní minulostí země. Staré fungování soudnictví bylo označeno za stojící na základech komunistického dědictví (*Biała Księga W Sprawie Reform Polskiego Wymiaru Sprawiedliwości - Kancelaria Prezesa Rady Ministrów - Portal Gov.pl*, 2018). I změny v zákoně polské prokuratury, díky kterým se spojily úřady nejvyššího státního zástupce s ministerstvem spravedlnosti, došlo k národním dodatkům.¹⁷ Hlavní státní zástupci IPN (Instytut Pamięci Narodowej) jsou podle tohoto zákona jmenováni z řad zástupců „Główniej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu“, tedy Komise pro stíhání zločinů proti polskému národu (*Ustawa Z Dnia 28 Stycznia 2016 R. Prawo O Prokuraturze*, 2016).

Samotný IPN se stal v rukou PiS nástrojem propagace historické politiky strany. Změna v dosazování členů rady Institutu znamenala, že dosavadní výběr za pomoci veřejných akademických kruhů se plně přesunul do rukou Sejmu. Ten obsadil radu v průběhu následujících let téměř výhradně osobami spojenými s PiS (Dudek, 2023).

V roce 2017 PiS vytvořil „Instytut Solidarności i Męstwa imienia Witolda Pileckiego“ (Institut Solidarity a Mužnosti, pojmenový po válečném hrdinovi W.P.) Tento Institut dostal za cíl výzkum, ochranu a propagaci polských národních hrdinů v období totality. Osvětová funkce institutu má působnost jak na území Polska, tak v zahraničí. Institut má také za úkol dokumentaci německých a sovětských zločinů v rozmezí let 1917-90 (*Ustawa Z Dnia 9 Listopada 2017 R. O Instytucie Solidarności I Męstwa Imienia Witolda Pileckiego*, 2017).

---

¹⁶ Během kterých z pozice předsedy strany J. Kaczyński defacto řídil politické směřování jak strany, tak celé země.

¹⁷ Tento zákon byl kritizován pro možnost ovládat státní žalobce vládoucí stranou. PiS tuto změnu odůvodňoval větší transparentností a možností kontroly úřadu proti korupčním a jiným nečistým praktikám (Augustyn & Bała, 2021).

Jedním z nejkontroverznějších zákonů o ochraně národa se stal zákon z roku 2018. Díky němu komukoliv, kdo by šířil nepravdy o polské účasti ve zločinech páchaných cizími mocnostmi na území Polska v letech okupace, hrozilo odnětí svobody až na tři roky (*Ustawa Z Dnia 26 Stycznia 2018 R. O Zmianie Ustawy O Instytucie Pamięci Narodowej, ...2018*).

Zákon byl okamžitě kritizován z vágních popisů a definic této zločinnosti, když téměř automaticky zbavoval polské obyvatelstvo jakékoliv viny na zločinech, které se nepochybně staly v období Druhé světové války. Tato kritika nakonec vyústila v diplomatický konflikt s Izraelem. Představitelé tohoto státu totiž upozorňovali na fakt, že podobný zákon může vyústit v cenzuru a ohrožovat výpovědi např. samotných přeživších obětí Holocaustu (Sochacka). Tento konflikt byl nakonec vyřešen společnou deklarácí předsedů vlád obou zemí. V té se Polsko sice ohrazuje proti používání termínů jako „polské koncentrační tábory“ a staví se do pozice oběti, uznává ale, že v době Holocaustu existovali i Poláci, kteří „ukázali tu nejhorší lidskou tvář“ (*Wspólna Deklaracja Premierów Państwa Izrael I Rzeczypospolitej Polskiej - Kancelaria Prezesa Rady Ministrów - Portal Gov.pl, 2018*).

Katolická církev, instituce, která by svým založením měla být apolitická, se během vlády PiS stala jedním z jeho hlavních partnerů. PiSem dosazená role církve jakožto morálního ochránce polského národa aktivně podporovala politiku a reformy strany. Vzájemná podpora je viditelná napříč médii v celém sledovaném období. Příkladem může být vyjádření předsedy Kaczyńského z roku 2019, ve kterém prohlásil, že kdo chce zničit a ohrozit církev, chce ohrozit celé Polsko (*Kaczyński: Kto Podnosi Rękę Na Kościół, Chce Go Zniszczyć, Ten Podnosi Rękę Na Polskę, 2019*). V podobném duchu se neslo i jeho prohlášení o rok později, kdy vyzýval členy PiS a jeho voliče k aktivní obraně této instituce (*Jarosław Kaczyński: Wzywam Wszystkich Członków PiS I Tych, Którzy Nas Wspierają, by Wzięli Udział W Obronie Kościoła. WIDEO, 2020*). Z druhé strany je dobrým příkladem projev arcibiskupa Marka Jędraszewského, který v roce 2021, na výročí narození bratří Kaczyńských během mše na hradě Wawel prohlásil, že je povinností Poláků děkovat Bohu právě za bratry Lecha a Jaroslawa (*Abp Jędraszewski: To Nasz Obowiązek Dziękować Bogu Za Braci Kaczyńskich, 2021*).

Nechvalně proslulou praktikou se stalo také podporování četných institucí a firem, ve kterých byl aktivní kněz Tadeusz Rydzyk. Finanční podpora těchto institucí¹⁸ stranou, přesáhla jen v prvních čtyřech letech vlády PiS částku 200 mil. PLN. Jednou z největších podpor se také těšil

---

¹⁸ Např. Muzeum „Pamięć i Tożsamość“ im. św. Jana Pawła II, ale i hotely, lázně...

Rydzikiem spravovaný mediální dům, skládající se mj. z rádia „Maryja“ a televizního programu „TW Trwam“ (Głuchowski, 2018).

Ovládnutí mediálního prostoru veřejnoprávních i soukromých firem se stalo jedním z nejkritizovanějších kroků za doby vlády PiS. Absolutní ovládnutí rady veřejnoprávní TVP znamenalo, že televize defacto vysílala stranický politický narativ a blokovala názory, které by se neshodovaly s těmi vládoucí strany¹⁹ (Kublik & Osęka, 2018). Dalším velkým krokem v ovládnutí mediálního prostoru byl nákup mediálního domu Polska Press za 210 mil PLN, která vlastnila mj. mnoho středně velkých regionálních deníků, státem kontrolovanou společností Orlen (*Orlen Kupil Polska Press Za 210 Mln Zł*, 2021).

Spolu s podporou médií vlastněných o. Rydzikiem tak PiS vytvořil síť podporující stranické národní a morální narativy. Boj a zesměšňování opozice v těchto médiích se stala dennodenní součástí jejich programů.

Boj za polský národ se také projevil v otevírání a „bojování starých bitev“. V dubnu roku 2023 polská vláda přijala ustanovení o vyrovnání polsko-německých vztahů. PiS tím znovuotevřel otázku válečných reparací. Domnělou škodu, kterou Německo stále nenapravilo, vyčíslila vláda na 6.2 miliard PLN. Mělo se jednat o spodní hranici značně větších škod, které způsobil nacistický režim na polském území v letech 1939-45 (*Uchwała W Sprawie Konieczności Uregulowania W Stosunkach Polsko-Niemieckich*, 2023). Tato snaha o získání peněz od západního souseda se ale do konce volebního období neposunula dál než za hranice stranických slibů. Je jen těžko uvěřitelné, že Kaczyński a jeho „zástupce“ Morawiecki doopravdy věřili možnosti znovuotevření otázky reparací v Evropě, a tak se jednalo s velkou pravděpodobností o populistické využití národního narativu k získání podpory v nadcházejících volbách.

4.11 Program a volby 2023

Program, který strana připravila do voleb 2023 sestává ze třech hlavních částí. Popsání dobrých výsledků vlády za posledních osm let, nazvání hrozeb, kterým Poláci čelí a nastínění budoucnosti, která nastane, pokud strana vyhraje i v dalším volebním období. Národní narativ

---

¹⁹ Důkazem absurdity vysílání televize v tomto období může být například fakt, že TVP ve svých programech v období nepřesahujícím čtyři měsíce, kdy úhlavní politický nepřítel Kaczyńského Tusk ohlásil svůj návrat do polské politiky, stihla odvysílat 97krát z kontextu vytaženou část jeho projevu, ve kterém říká „für Deutschland“ (*Donald Tusk Cytowany W TVP. Już 97 Razy Mówił: "Für Deutschland"*, 2021).

se drží kolejí poprvé položených už téměř dekádu nazpět. Je to právě vize budoucnosti Polska, která je dosazena do „příběhu Polského Národa“. Tento příběh má podle strany za sebou tisíc let historie, ve kterém se Poláci, i přes svou velikost a roli jednoho z nejdůležitějších hybatelů evropských dějin, museli přenést přes mnoho příkoří způsobených cizími ničivými silami. Ty síly přetrvávají dodnes, ale je to právě „genetická paměť“, díky které je národ připravený zvládnout jakékoliv příkoří se vznešenou hlavou. Založení této ideje je jednoznačně patriotické a mluví o polském národě jakožto o prvním mezi rovnými. Zajímavou linkou je apel a slib voličům, že pokud strana bude vládnout příštích několik období, obnoví ztracený lesk Polska. U tohoto slibu je ale třeba si položit otázku, jaký lesk má strana na mysli, když v předchozím popisu mluví především o těžkostech, přes které se tento národ musel přenést (Prawo i Sprawiedliwość, 2023).

V patriotickém duchu se nesla i kampaň před volbami 2023. Byla to ale politika „strachu“, která začala ovládat rétoriku předvolební kampaně PiS. Souboj Kaczyńskiego proti Tuskovvi, který vešel do popředí mediálního prostoru, vešel do popředí této rétoriky. Předseda PiS často na svého oponenta útočil a prohlašoval, že Tusk je největším nepřítelem polského národa (*Prezes PiS Bez Ogródek: Tusk to Prawdziwy Wróg Naszego Narodu*, 2023). Tehdejší polský ministr obrany Mariusz Błaszczak měsíc před říjnovými volbami zašel ještě dál, když řekl, že PO je připravena v případě války odevzdat Rusku půlku Polska (*O Obronie Na Linii Wisły - WP Wiadomości*, 2023).

Významným pokusem o mobilizaci voličů bylo vyhlášení referenda, jehož otázky byly silně sugestivní a útočily na domnělou politiku PO^{20 21}. I když výsledky referenda podle očekávání skončily s nad 90% úspěšností pro směřování PiS, ukázalo se být velkým fiaskem pro stranu, když volební účast v referendu 40,91 % stanovila jeho neplatnost (*Turnout in Nationwide Referendum 2023*). Důvodem nízké účasti byl bojkot hlasování vyhlášený všemi ostatními

---

²⁰tedy politiku, která měla podle Kaczyńskiego definitivně zničit Polsko (*Kaczyński Straszny Zwolennik: To Oznaczałoby Koniec Polski*, 2023)

²¹ Otázky se týkaly zvyšování věku odchodu do důchodu, prodávání polských podniků zahraničním entitám, snižování ochranných opatření na hranici s Běloruskem a přijímání uprchlíků z Afriky. Všechny otázky jsou konstruované tak, aby na ně voliči odpovídali NE. Hlavním cílem pro PiS tak bylo získání přinejmenším 50 % výsledku hlasování, aby referendum mohlo být závazné. (*Referential Questions in Nationwide Referendum 2023*, n.d.)

důležitými stranami (*Bojkot Referendum 2023. Co O Nim Mówią Partie Demokratycznej Opozycji?*, 2023).

Tyto taktiky ve snaze o mobilizaci národa nakonec byly úspěšné, nikoliv ale způsobem, jakým si PiS původně představoval.

Výsledek voleb 2023

Voleb na podzim 2023 se zúčastnil rekordní počet 74,38% voličů. PiS i přes zisk největšího počtu hlasů nedokázal sestavit novou vládu. Staro novým premiérem se tak stal Donald Tusk (*Nowy Premier Wybrany. Donald Tusk Na Czele Rządu [WYNIKI GŁOSOWANIA] - GazetaPrawna.pl*, 2023). Předseda PiS Kaczyński tuto prohru nesl obzvláště těžce a už od první příležitosti začal útočit na svého nepřítele. Např. na posezení Sejmu v prosinci 2023 označil Tuska za německého agenta (*Jarosław Kaczyński Do Tuska: Pan Jest Niemieckim Agentem*, 2023).

4.12 Shrnutí výsledků analýzy

Analýza nejdůležitějších programů strany PiS v průběhu 23 let dokazuje, že tvorba národní politiky a také celý narativ toho národa byl utvářen spolu s vývojem strany. Dá se tak označit za, alespoň částečně, uměle vytvořený. Odpovědi na otázku této práce, tedy „*Jakým způsobem strana PiS vytvářela v průběhu let své existence narativ polského „národa“ a jak tento narativ využívá ke svému udržení v čele vlády?*“²² musí být rozdělena na více částí.

V prvním období působení strany byla rétorika národa využívána především jako způsob k oddělení „nás dobrých“ proti „nim špatným“. Neměla za sebou tak žádnou specifickou ideologii a byla jen nástrojem typické populistické rétoriky. Prvotní popis tohoto Polského národa byl poměrně neurčitý a byl rozvinutím populistické strategie. Národní narativ se ale měnil od voleb k volbám. Už v roce 2005 přichází zásadní bod ve skládáče národní „filosofie“ podle PiS, a to větší sepetí s institucí katolické církve. Nový důraz je tak kladen na morální sílu křesťanských hodnot Poláků. Po prvním období, ve kterém byl národ popisován jako homogenní, morální celek bojující proti zkorumpovaným elitám, přichází období prvotní mobilizace patriotistických

---

²² Potažmo využívala

hodnot voličů. Strana začíná varovat občany před upadající morálkou polského národa kvůli vnějším i vnitřním negativním vlivům.

Důležitým momentem v národní rétorice strany se stává smrt tehdejšího polského prezidenta Lecha Kaczyńského. Pád letadla na území Ruska v roce 2010 se stal pro jeho bratra Jarosława, a tak i pro ideologické směřování strany, jednou z klíčových událostí. Začíná tak období třetí, ve kterém dochází ke krystalizaci národní ideologie strany založené na ohrožení polského národa, které je jak historickou, tak současnou obětí a jediná možnost jeho přežití je solidární spojení mezi jednotlivci v tomto národě na základě morálních (křesťanských) hodnot. Čtvrtým obdobím se stává to povolební roku 2023, kdy strana zaznamenala jak politickou, tak ideologickou porážku, a její dosavadní průběh je poznamenán především silně útočnou politikou směrem k současné vládě.

Provedená analýza také dovoluje popsání národní ideologie, kterou strana vytvořila.

Konstrukce společnosti podle strany je založena na několika bodech, které dohromady utváří poměrně neprostupný ideologický celek. Základní pilíře polského národa jsou podle PiS tři. Fyzickým základem je rodina. Rodina je totiž jedinou institucí, která může podle strany vychovávat funkční jednotlivce tvořící národ. Morálním pilířem této konstrukce jsou tradiční křesťanské hodnoty. Ty reprezentuje církev, která tak přebírá roli morálního aktéra, jehož rozhodnutí jsou správné a vždy dobré.²³ Třetím pilířem, „duchem“ národa, je jeho historie. Společné zkušenosti Poláků, kteří museli po staletí, či dokonce tisíciletí, bojovat s nepřízní osudu, přetrvávají díky morální síle a také patriotismu, který je velkou součástí národně-budovací politiky strany.

Rodina tak tvoří jednotlivce, kteří díky morálním hodnotám, které jim předá církev a patriotismus (ten získají přijetím společné historie), mohou tvořit silný, zdravý a statečný *Národ*.

Tento narativ stranu udržel u moci osm let a skoro jí pomohl získat vládu třetí. Takto silná konstrukce národa má totiž rétorickou výhodu. To takovou, že jakékoliv rozhodnutí strany, když je činěno v zájmu národa, je ideologicky správné a dobré. Jakékoliv rozhodnutí, které by

---

²³ Z toho vyplývá, že instituce rodiny může mít základ pouze ve svazku muže a ženy. Také otázka „ochrany“ života je podřízena katolickému učení.

nebylo v zájmu této ideologie, je automaticky chybné, a především morálně špatné. PiS se tak postavil do role morálně dobrého obránce polského národa.

Volby v roce 2023 ale dokazují chybnost tohoto narativu. Historicky největší volební účast, spolu s prohrou PiS totiž ukazují, přinejmenším do jisté míry, pravou tvář polského národa.

Anti-potratová, pro-křesťanská politika PiS navíc způsobila velkou nespokojenost voličů a úpadek důvěry v onoho stranou podporovaného ochránce morálky, tedy církve.²⁴ Také národní politika a vedení strany předsedou Kaczyńským bylo důvodem pro mobilizaci „anti-PiS“ voličů.

J. Kaczyński, který byl od června roku 2023 pravidelně vídán na sezeních vlády v čele stolu vedle premiéra Morawieckého²⁵, dnes stále vyostřuje svou útočnou politiku proti současné vládě Donalda Tuska a sousedním zemím Polska. Při výročí Smolenské tragédie v roce 2024 ve svém projevu řekl, že současná vládní koalice dělá, co může, aby polský národ pohřbila pod nadvládou Německa, které se dlouhodobě snaží o to, aby Polsko bylo slabé, závislé a bezmocné²⁶ (*Cześć Ich Pamięci! XIV Rocznica Katastrofy Smoleńskiej*, 2024).

---

²⁴ Jen mezi lety 2016-2020 v Polsku klesla důvěra občanů v katolickou církev z 58% na 39.5% (*Sondaż: Wzrosło Zaufanie Do Sądów I UE, Spadło Do Kościoła*, 2020).

²⁵ (*Pierwsze Posiedzenie Rządu Z Nowym Wicepremierem I to Zdjęcie. "Może to Jakiś żArt?"*, 2023)

²⁶ Důležitou otázkou se stala ta ohledně psychické kondice předsedy, který ve svých emotivních projevech a útocích jak v Sejmu, tak mimo něj vypadá stále více nevyrovnaně. Příkladem toho může být i zmiňované výročí úmrtí jeho bratra, kdy došlo u pomníku obětí pádu letadla k incidentu, během kterého Kaczyński začal rozbíjet a odnášet věnce, na kterých bylo protestně napsáno, že oběti ze Smolenska jsou také oběťmi chování prezidenta Lecha Kaczyńského, který kvůli politickému souboji narychlo vypravil nepřipravenou cestu letadla na letiště nezpůsobitelné takovým návštěvám (*Zawstydające Zachowanie Prezesa Kaczyńskiego. Atakuje Na Wieniec Z Napisem, Którego Nie Akceptuje.*).

5 Závěr

Tato bakalářská práce si dala za cíl popsání vývoje historicky národního narativu strany PiS v Polsku. Pro pochopení okolností vzniku strany se první část zaměřila na shrnutí polské politické historie po roce 1989 a popsala tak prostředí, které díky svojí nestálosti, častému návratu k osobnostem předešlého režimu a neefektivním ekonomickým reformám během let ekonomické transformace připravila půdu pro tvoření populistických uskupení. Dalším z faktorů úspěchu nových, ne-tradičních stran byla také vysoká nedůvěra polských občanů ve vládní instituce a slabá volební účast. Vznikem strany PiS v roce 2001 začalo období utváření jednoho z nejsilnějších politických (a populistických) celků v Evropě. Jedním z faktorů postupného nárůstu preferencí strany se stal narativ potřeb polského národa. Tento koncept v průběhu existence strany nabíral na důležitosti a také se měnila jeho definice. Analýza je tak rozdělena do období, ve kterých docházelo k zásadním změnám v programovém směřování strany a změnám této ideologie.

Ve formování ideje národa PiS se důležitým momentem stalo stále větší sepejetí s institucí katolické církve. Křesťanské hodnoty byly akcentovány už od prvního programu strany, tehdy ale pouze v rozměrech popsání kulturní evropské sounáležitosti. V dalších obdobích už ale dochází ke zjevnému nárůstu tohoto spojení. Církev se tak stala v národním narativu strany ochráncem morálních hodnot. Spolupráce PiS a církve navíc přesahuje i ideologické definice a stránky programů. Dotacemi v řádu stovek milionů PLN na církevní projekty získával PiS podporu této „apolitické“ instituce, která defacto vedla pro stranu kampaň (viz 4.10).

Idea národa a jeho ochrany se stala důležitým směrem reforem PiS během let v čele vlády, kdy reformami IPN a výstavbou muzeí podporovala patriotistické vzdělávání občanů. Strana také měnila zákony tak, aby svůj národní narativ ochraňovala. Navíc, mnoho kontroverzních změn, především v oblasti soudnictví (ale i potratové politiky), strana ospravedlňovala právě svým historickým narativem (viz 4.10).

Práce tak ukázala, že tento narativ přerostl v rámci ideologie na morální obranný mechanismus, kterým PiS ospravedlňoval své kroky, často překračující existující právní rámec, působením v rámci „morálně správných“ rozhodnutí a jakákoliv kritika tak mohla být označena za snahu zlých sil zničit polský národ. Národní narativ se tak v průběhu existence strany stal štítem i mečem zároveň, který PiS využíval v boji proti domácí i zahraniční opozici.

Limitace práce tkví v subjektivním pojetí využití populistické a ethnopopulistické strategie vedení politiky. Také přivázání ideologie strany k tradičním, národním hodnotám nemusí nutně znamenat, že by se strana dala označit za populistickou. Je to ale narativ, který strana využije v kontextu národa, který může tyto znaky prokázat. To je i výsledkem této bakalářské práce.

Strana PiS ve svých programech, porovnaných s reálnými výsledky jejich politiky během let 2015-2023, potvrzuje ethnopopulistické znaky, které na toto téma popisuje odborná literatura (viz. 2.2). Využití národa jakožto vše obepínajícího společenského celku totiž v Polsku vedlo k postupnému zatracování odlišných názorů od těch strany PiS. Vedení této strany, a v posledních 13 letech především předseda Kaczyński, se pokusilo o ovládnutí definice morálně správného chování jak na politické, tak společenské úrovni.

Práce dosavadní literaturu obohacuje o popsání vývoje a zvláštností národního narativu v rétorice PiS. Tento vývoj také doplňuje o reálné výsledky ethnopopulismu během let vlády strany. Polský případ je specifický díky roli církve, historických událostí předešlých staletí i posledních let a také individualit ve vedení strany. Zatím posledním zlomovým bodem pro vývoj národní rétoriky se staly volby roku 2023, které dokázaly chybnost a neúplnost narativu strany. PiS v nich nejen ztratil vládu na úkor liberálních stran, ale také stanul před přímým důkazem, že i onen „jednotný polský národ“ má své vnitřní hranice.

Summary

This bachelor thesis aims to describe the development of the historical national narrative of the PiS party in Poland. In order to understand the circumstances of the party's emergence, the first part focused on a summary of Polish political history after the year 1989, describing an environment that, due to its volatility, frequent return to the personalities of the communist regime and ineffective economic reforms during the years of economic transition, set the stage for the formation of populist groups. Another factor in the success of the new, non-traditional parties has been the high level of distrust of Polish citizens in government institutions and low election turnout rate. The formation of the PiS party in 2001 marked the beginning of the formation of one of the strongest political (and populist) entities in contemporary Europe. The narrative of the needs of the Polish nation became one of the factors behind the gradual rise of the party's popularity. This concept has been gaining in importance and its definition has been changing during the party's existence over the course of the last 23 years. The analysis is thus

divided into periods in which there were fundamental changes in the party's programmatic direction and changes in this ideology.

In the formation of the idea of the PiS nation, an important moment was the increasing association with the institution of the Catholic Church. Christian values had been emphasised from the very first party programme. At first, only in terms of describing cultural European belonging. In the following periods, however, there was an obvious increase in this alliance. The Church thus became the defender of moral values in the party's national narrative. Moreover, the cooperation between PiS and the Church goes beyond the ideological definitions of the programmes. With subsidies in the hundreds of millions PLN for church projects, PiS gained the support of this 'apolitical' institution, which de facto ran its own campaign for the party (see 4.10).

The idea of the nation and its protection became an important direction of PiS reforms during the years of the party's rule, when it promoted patriotic education of citizens through IPN reforms and the construction of museums. The party also changed laws to protect its national narrative. Moreover, many controversial changes, especially in the judiciary (but also in abortion policy), were justified by the party on the basis of its historical narrative (see 4.10).

Thus, the thesis has shown that this narrative grew into a moral defence mechanism within the ideology, whereby PiS justified its actions (often going beyond the existing legal framework) by operating within the framework of 'morally correct' decisions, and any criticism could thus be labelled as an attempt by "evil" forces to destroy the Polish nation. The national narrative thus became both a shield and a sword used by PiS in its fight against domestic and foreign opposition.

The limitation of this thesis lies in the subjective conception of the use of populist and ethno-populist strategies of political leadership. Also, tying the party's ideology to traditional, national values does not necessarily mean that the party could be described as populist. But it is the narrative that the party will use in the context of the nation that can demonstrate these characteristics, which is one of the outcomes of this thesis.

The PiS party's programmes, when compared to the actual results of their policies during 2015-2023, confirm the ethno-populist features described in the literature on the subject (see 2.2). Indeed, the use of the nation as an all-encompassing social unit in Poland has led to the gradual suppression of views different from those of the PiS party. The leadership of this party, and in

the last 13 years especially chairman Kaczyński, have tried to completely dominate the definition of morally correct behaviour both at the political and social level.

This thesis enriches the existing literature by describing the development and peculiarities of the national narrative in PiS rhetoric. It also complements this development with the real results of ethno-populism during the years of the party's rule. The Polish case is specific due to the role of the Church, historical events of the previous centuries and recent years, as well as individuals in the party leadership. So far, the last turning point for the development of national rhetoric was the 2023 elections, which proved the fallibility and incompleteness of the party's narrative. In them, PiS not only lost the government to the liberal parties, but also faced direct proof that even their 'united Polish nation' has its internal borders and limits.

Použitá literatura

- Akkerman, A., Mudde, C., & Zaslove, A. (2013). How Populist Are the People? Measuring Populist Attitudes in Voters. *Comparative political studies*, 47(9).
<https://doi.org/10.1177/0010414013512600>
- Albertazzi, D., & Mueller, S. (2013). Populism and Liberal Democracy: Populists in Government in Austria, Italy, Poland and Switzerland. *Government and Opposition*, 48(3), 343-371. doi:10.1017/gov.2013.12
- Augustyn, P., & Bała, K. (2021). Połączenie funkcji Ministra Sprawiedliwości i Prokuratora Generalnego jako zagrożenie dla praworządności. *Roczniki Administracji i Prawa*, 2(21), 27-36. 10.5604/01.3001.0015.5548
- Batory, A. (2015, 09 17). Populists in government? Hungary's "system of national cooperation". *Democratization*, 23(2), 283-303.
<https://doi.org/10.1080/13510347.2015.1076214>
- Bencesz, I., & Szabó, K. (2022). An Economic Understanding of Populism: A Conceptual Framework of the Demand and the Supply Side of Populism. *Political studies review*, 21(4).
<https://doi.org/10.1177/14789299221109449>
- Betz, H. G. (2017, 08 02). Nativism Across Time and Space. *Swiss Political Science Review*, 23(4), 335-353. <https://doi.org/10.1111/spsr.12260>
- Canovan, M. (1981). *Populism*. Harcourt Brace Jovanovich.
- Canovan, M. (1999). Trust the People! Populism and the Two Faces of Democracy. *Political studies*, 41(1). <https://doi.org/10.1111/1467-9248.00184>
- Canovan, M. (2006). Populism for political theorists? *Journal of Political Ideologies*, 9(3), 241-252. : <https://doi.org/10.1080/1356931042000263500>
- Dudek, A. (2023). *Historia polityczna Polski 1989–2023*. Wydawnictwo naukowe Scholar. 9788367450805
- Dziubka, K. (2023). *Kulisy PiS*. Czerwone i Czarne.
- Elgenius, G., & Rydgren, J. (2018, 7 19). Frames of nostalgia and belonging: the resurgence of ethno-nationalism in Sweden. *European Societies*, 21(4), 583-602. \$
<https://doi.org/10.1080/14616696.2018.1494297>
- Fiedler, J. (2008). *Analýza polských parlamentních voleb v roce 2005*. is.muni.cz. Retrieved April 1, 2024, from https://is.muni.cz/th/nqgf3/bakalarska_prace_fiedler_finalniverze.pdf
- Flyvbjerg, B. (2006). Five Misunderstandings About Case-Study Research. *Qualitative Inquiry*, 12(2). <https://doi.org/10.1177/1077800405284363>
- Głuchowski, P. (2018, 10 17). Ile Rydzyk dostał od PiS? *Czarna księga trzech lat rządu PiS, Wydanie specjalne*(Gazeta Wyborcza), 51. [https://static.img-pl/im/5/25290/m25290835,CZARNA-KSIEGA-PIS.pdf](https://static.img.pl/im/5/25290/m25290835,CZARNA-KSIEGA-PIS.pdf)

Grzymała-Busse, A. M. (2015). *Nations Under God: How Churches Use Moral Authority to Influence Policy*. Princeton University Press.

Guasti, P., & Bustikova, L. (2023). Varieties of Illiberal Backlash in Central Europe. *Problems of Post-Communism*, 130-142. <https://doi.org/10.1080/10758216.2022.2156889>

Halikiopoulou, D., & Vlandas, T. (2022). Understanding Right-Wing Populism And What To Do About It. *Friedrich Ebert Stiftung*. <https://doi.org/10.1111/newe.12309>

Kaczyński, J. (2011). *Polska naszych marzeń*. Akapit.

Karnowski, M., & Karnowski, J. (2012, 11 12-18). Musimy zmierzyć się z prawdą. *Uwazam Rze*, (46(93)), 30-36.

KOMISJA BADANIA WYPADKÓW LOTNICZYCH LOTNICTWA PAŃSTWOWEGO. (2011). *RAPORT KOŃCOWY z badania zdarzenia lotniczego nr 192/2010/11 samolotu Tu-154M nr 101 zaistniałego dnia 10 kwietnia 2010 r. w rejonie lotniska SMOLEŃSK PÓŁNOCNY*. <https://faktysmolensk.niezniknelo.com/>. Retrieved April 1, 2024, from <https://faktysmolensk.niezniknelo.com/files/pliki/raport/RaportKoncowyTu-154M.pdf#page=299>

Kublik, A., & Osęka, P. (2018, 10 17). TVP na pasku władzy / O języku propagandy. *Czarna księga trzech lat rządu PiS, Wydanie specjalne*(Gazeta Wyborcza), 38-42. [https://static.img-pl/im/5/25290/m25290835,CZARNA-KSIEGA-PIS.pdf](https://static.img.pl/im/5/25290/m25290835,CZARNA-KSIEGA-PIS.pdf)

Mareš, J. (2015). Tvorba případových studií pro výzkumné účely. *Pedagogika*, 65(2), 113-142.

Markowski, R. (2016). The Polish parliamentary election of 2015: A free and fair election that results in unfair political consequences. *West European Politics*, 39(6), 1311-1322. <https://doi.org/10.1080/01402382.2016.1177305>

Markowski, R. (2019). Creating Authoritarian Clientelism: Poland After 2015. *Hague Journal on the Rule of Law*, 11(1). <https://doi.org/10.1007/s40803-018-0082-5>

Markowski, R. (2020). Plurality support for democratic decay: The 2019 Polish parliamentary election. *West European Politics*, 43(7), 1513-1525. <https://doi.org/10.1080/01402382.2020.1720171>

Mudde, C., & Kaltwasser, C.R. (2013). Exclusionary vs. Inclusionary Populism: Comparing Contemporary Europe and Latin America. *Government and Opposition*, 48(2), 147-174. <https://doi.org/10.1017/gov.2012.11>

Polynczuk-Alenius, K. (2022). "This attack is intended to destroy Poland": bio-power, conspiratorial knowledge, and the 2020 Women's Strike in Poland. *ROUTLEDGE JOURNALS, TAYLOR & FRANCIS LTD*, 20(3), 222. [10.1080/15405702.2022.2047972](https://doi.org/10.1080/15405702.2022.2047972)

Sadurski, W. (2020). Constitutional democracy in the time of elected authoritarians. *International Journal of Constitutional Law*, 18(2), 324-333. <https://doi.org/10.1093/icon/moaa038>

Soloch, P. (2012, December 7). *Mity reform Buzka*. Instytut Sobieskiego. Retrieved January 6, 2024, from <https://sobieski.org.pl/mity-reform-buzka/>

Stanley, B. (2008). The thin ideology of populism. *Journal of Political Ideologies*, 13(1), 95-110. 10.1080/13569310701822289

Stockemer, D. (Ed.). (2018). *Populism Around the World: A Comparative Perspective*. Springer International Publishing.

Szeligowska, D. (2014). Patriotism in Mourning. *East European Politics and Societies: and Cultures*, 28(3). <https://doi.org/10.1177/0888325414536609>

Turska-Kawa, A. (2011). Kampania Jarosława Kaczyńskiego w wyborach prezydenckich 2010 roku. In M. Kolczyński & W. Wojtasik (Eds.), *Wybory samorządowe 2010* (pp. 289-305). Uniwersytet Śląski Katowice.

Vachudova, M. A. (2020). Ethnopolitism and democratic backsliding in Central Europe. *EAST EUROPEAN POLITICS*, 36(3), 318-340. <https://doi.org/10.1080/21599165.2020.1787163>

Warzecha, Ł., & Kaczyński, L. (2010). *Lech Kaczyński: ostatni wywiad*. Prószyński i S-ka.

Witkowski, M. (2012). Kategoria dyslokacji w analizie zmian zachodzących w polskim dyskursie publicznym po katastrofie w Smoleńsku. *Studia Socjologiczne*, (1(204)), 131-147. <https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.cejsh-e13a258b-4a45-48df-bf0a-64f070bf4a00>

Yatsyk, A. (2019). Biopolitical conservatism in Europe and beyond: the cases of identity-making projects in Poland and Russia. *Journal of Contemporary European Studies*. <https://doi.org/10.1080/14782804.2019.1651699>

Zespół Parlamentarny ds. Zbadania Przyczyn Katastrofy TU-154 M z 10 kwietnia 2010 r. (2011). *Biała księga smoleńskiej tragedii*. Wydawnictwo ANTYK Marcin Dybowski.

Zubek, V. (1995). The phoenix out of the ashes: The rise to power of Poland's post-communist SdRP. *Communist and Post-Communist Studies*, 28(3), 275-306. [https://doi.org/10.1016/0967-067X\(95\)00019-Q](https://doi.org/10.1016/0967-067X(95)00019-Q)

Zubrzycki, G. (2016). The Politics of Jewish Absence in Contemporary Poland. *Journal of Contemporary History*, 52(2), 257-258. <https://doi.org/10.1177/0022009416664020>

Další zdroje

Abp Jędraszewski: To nasz obowiązek dziękować Bogu za braci Kaczyńskich. (2021, 06 18). rp.pl. Retrieved April 4, 2024, from <https://www.rp.pl/kosciol/art77701-abp-jedraszewski-to-nasz-obowiazek-dziekowac-bogu-za-braci-kaczynskich>

Biała Księga w sprawie reform polskiego wymiaru sprawiedliwości - Kancelaria Prezesa Rady Ministrów - Portal Gov.pl. (2018, March 8). Gov.pl. Retrieved April 2, 2024, from <https://www.gov.pl/web/premier/rzad-przedstawia-biala-ksiega-w-sprawie-reform-polskiego-wymiaru-sprawiedliwosci>

Bezrobocie rejestrowane / Bezrobotni oraz stopa bezrobocia wg województw, podregionów i powiatów - styczeń-grudzień 2004 r. (2023, December 28). Główny Urząd Statystyczny. Retrieved January 5, 2024, from <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/stopa-bezrobocia-rejestrowanego-w-latach-1990-2023,4,1.html>

Bojkot referendum 2023. Co o nim mówią partie demokratycznej opozycji? (2023, October 7). Warszawa.Wyborcza.pl. Retrieved April 5, 2024, from <https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,30266817,zapytalem-politykow-opozycji-oficjalne-stanowiska-w-sprawie.html>

Cześć Ich pamięci! XIV rocznica Katastrofy Smoleńskiej. (2024, 04 10). pis.org.pl. Retrieved April 11, 2024, from <https://pis.org.pl/aktualnosci/czesc-ich-pamieci-xiv-rocznica-katastrofy-smolenskiej>

Donald Tusk cytowany w TVP. Już 97 razy mówił: "für Deutschland". (2021, October 24). Onet Wiadomości. Retrieved April 7, 2024, from <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/donald-tusk-cytowany-w-tvp-juz-97-razy-mowil-fur-deutschland/2se2701>

Dwa bloki reklamowe, ogłoszenie wyborcze, zapowiedź i spot - 07.09.2005. (2017, January 1). YouTube. Retrieved April 1, 2024, from <https://www.youtube.com/watch?v=gIp7ABymRNQ>

Exposé premiera Jerzego Buzka | 10 listopada 1997 r. (2021, December 20). YouTube. Retrieved January 6, 2024, from <https://www.youtube.com/watch?v=AqkSvYokois>

"Family 500+" programme - Ministry of Family, Labour and Social Policy. (2017). Gov.pl. Retrieved January 6, 2024, from <https://www.gov.pl/web/family/family-500-programme>

Historia partii. (n.d.). Prawo i Sprawiedliwość. Retrieved January 6, 2024, from <https://pis.org.pl/partia/historia-partii#2001>

Jarosław Kaczyński do Tuska: pan jest niemieckim agentem. (2023, December 11). PAP. Retrieved April 6, 2024, from <https://www.pap.pl/aktualnosci/jaroslaw-kaczynski-do-tuska-pan-jest-niemieckim-agentem>

Jarosław Kaczyński: Wzywam wszystkich członków PiS i tych, którzy nas wspierają, by wzięli udział w obronie Kościoła. WIDEO. (2020, 10 27). wPolityce.pl. Retrieved April 4, 2024, from <https://wpolityce.pl/polityka/523937-kaczynski-wzywam-wszystkich-czlonkow-pis-do-obrony-kosciola>

"Jesteśmy oboje pomazańcami Kaczyńskiego". (2016, 9 29). TVN24. Retrieved April 7, 2024, from <https://tvn24.pl/polska/jestesmy-oboje-pomazancami-kaczynskiego-ra679949-ls3194280>

Kaczyński do Tuska: "Niemiecki agent". Prezes PiS niczego nie żałuje. (2023, December 12). Rzeczpospolita. Retrieved January 10, 2024, from <https://www.rp.pl/polityka/art39555851-kaczynski-do-tuska-niemiecki-agent-prezes-pis-niczego-nie-zaluje>

Kaczyński: kto podnosi rękę na Kościół, chce go zniszczyć, ten podnosi rękę na Polskę. (2019, 05 04). Polsat News. Retrieved April 3, 2024, from https://www.polsatnews.pl/wideo/kaczynski-kto-podnosi-reke-na-kosciol-chce-go-zniszczyc-ten-podnosi-reke-na-polske_6744345/

Kaczyński straszy zwolenników: to oznaczałoby koniec Polski. (2023, May 26). Onet Wiadomości. Retrieved January 10, 2024, from <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/kaczynski-straszy-zwolennikow-to-oznaczałoby-koniec-polski/5nqb1br>

Katka, K. (2010, 04 28). *Zdjęcie Lecha i Marii za poparcie dla Jarosława.* gazeta.pl. Retrieved April 1, 2024, from <https://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/7,114873,7826606,zdjecie-lecha-i-marii-za-poparcie-dla-jaroslaw.html>

Komisja Wyborcza. (2005). Wybory 2005. Retrieved January 6, 2024, from <https://wybory2005.pkw.gov.pl/>

Komisja wyborcza 2010. (n.d.). Wybory 2010. Retrieved January 6, 2024, from <https://prezydent2010.pkw.gov.pl/PZT/PL/WYN/W/index.htm>

Kowalski, M. (2018). *Wybory parlamentarne 1989.* RCIN. Retrieved December 23, 2023, from https://rcin.org.pl/igipz/Content/208634/PDF/WA51_242235_PANB5061-r2018_Wybory-parlamentarne-1989.pdf

Kowalski, M. (2018). *Wybory parlamentarne 1997.* RCIN. Retrieved January 5, 2024, from https://rcin.org.pl/Content/208642/WA51_242288_PANB5061-r2018_Wybory-parlamentarne-1997.pdf

Nowy premier wybrany. Donald Tusk na czele rządu [WYNIKI GŁOSOWANIA] - *GazetaPrawna.pl.* (2023, December 11). Gazeta Prawna. Retrieved April 5, 2024, from <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/9378150,nowy-premier-wybrany-donald-tusk-na-czele-rzadu-wyniki-glosowania.html>

Ogłoszenie wyborcze i blok reklamowy - 05.09.2005. (n.d.). YouTube. Retrieved April 1, 2024, from <https://www.youtube.com/watch?v=Gu3LcSXgUXs>

O obronie na linii Wisły - WP Wiadomości. (2023, September 21). WP Wiadomości. Retrieved April 5, 2024, from <https://wiadomosci.wp.pl/s/bez-kamuflazu/o-obronie-na-linii-wisly-6943907077360352a>

Orlen kupił Polska Press za 210 mln zł. (2021, April 19). Wirtualne Media. Retrieved April 4, 2024, from <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/orlen-za-ile-kupil-polska-press-131-mln-zl-jakie-zadluzenie-79-mln-zl-jakie-koszt-dzialalnosci>

Palade, M. (1995). *Wybory prezydenckie 1995.* RCIN. Retrieved January 5, 2024, from https://rcin.org.pl/Content/208639/WA51_242285_PANB5061-r2018_Wybory-prezydenckie-1995.pdf

Państwowa Komisja Wyborcza: Wybory Parlamentarne 2001. (n.d.). Państwowa Komisja Wyborcza: Wybory Parlamentarne 2001. Retrieved January 6, 2024, from https://wybory2001.pkw.gov.pl/sjg2_k.html

Pierwsze posiedzenie rządu z nowym wicepremierem i to zdjęcie. "Może to jakiś żart?" (2023, June 27). Money.pl. Retrieved April 7, 2024, from <https://www.money.pl/gospodarka/pierwsze-posiedzenie-rzadu-z-nowym-wicepremierem-moze-to-jakis-zart-6913503151483616a.html>

PKW | Wybory do Sejmu RP i Senatu RP. (2015). PKW | Wybory do Sejmu RP i Senatu RP. Retrieved January 7, 2024, from https://parlament2015.pkw.gov.pl/349_Wyniki_Sejm.html

PKW | Wybory prezydenta RP. (2015). PKW | www.prezydent.2015.pkw.gov.pl. Retrieved January 7, 2024, from https://prezydent2015.pkw.gov.pl/319_Polska.html

Polska w NATO - Polska w NATO - Portal Gov.pl. (n.d.). Gov.pl. Retrieved January 6, 2024, from <https://www.gov.pl/web/nato/polska-w-nato-rp>

Prezes PiS bez ogródek: Tusk to prawdziwy wróg naszego narodu. (2023, July 23). wPolityce. Retrieved April 5, 2024, from <https://wpolityce.pl/polityka/655689-prezes-pis-bez-ogrodektusk-to-prawdziwy-wrog-naszego-narodu>

Referendal questions in Nationwide Referendum 2023. (n.d.). Referendum. Retrieved April 7, 2024, from <https://referendum.gov.pl/referendum2023/en/pytania>

Rządy III RP - lista. (2017). W34. Retrieved January 5, 2024, from https://wojtek.pp.org.pl/32360_rzad-iii-rp

Skorzystaj z programu Rodzina 500+ - Gov.pl - Portal Gov.pl. (2023). Gov.pl. Retrieved January 7, 2024, from <https://www.gov.pl/web/gov/skorzystaj-z-programu-rodzina-500>

Sochacka, J. (n.d.). *Wydarzenia Roku 2018 - Polska.* TVN24. Retrieved April 3, 2024, from <https://archiwum.tvn24.pl/magazyn-tvn24/192/tvn24.pl/magazyn-tvn24/mialy-byc-kary-za-klamstwa-byl-kryzys-dyplomatyczny,192,3301.html>

Sondaż: Wzrosło zaufanie do sądów i UE, spadło do Kościoła. (2020, January 27). Rzeczpospolita. Retrieved April 6, 2024, from <https://www.rp.pl/spoleczenstwo/art915811-sondaz-wzroslo-zaufanie-do-sadow-i-ue-spadlo-do-kosciola>

Spot wyborczy Jarosława Kaczyńskiego (Wybory prezydenckie 2010). (n.d.). youtube. Retrieved April 1, 2024, from <https://youtu.be/xK6i6bmvv90?si=2-4kKL3vfZ4plDcn>

Turnout in Nationwide Referendum 2023. (2023). Referendum. Retrieved April 5, 2024, from <https://referendum.gov.pl/referendum2023/pl/frekwencja/pl>

Uchwała w sprawie konieczności uregulowania w stosunkach polsko-niemieckich kwestii reparacji, odszkodowania i zadośćuczynienia z tytułu strat, jakie Polska i Polacy ponieśli z powodu bezprawnej napaści Niemiec na Polskę w 1939 r. oraz późniejszej okupacji. (2023, 04 18). gov.pl. Retrieved April 4, 2024, from <https://www.gov.pl/web/premier/uchwala-w-sprawie-koniecznosci-uregulowania-w-stosunkach-polsko-niemieckich-kwestii-reparacji-odszkodowania-i-zadoszczynienia-z-tytulu-strat-jakie-polska-i-polacy-poniesli-z-powodu-bezprawnej-napasci-niemiec-na-polske-w-1939>

Ustawa z dnia 26 stycznia 2018 r. o zmianie ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, ustawy o grobach i cmentarzach wojennych, ustawy o muzeach oraz ustawy o odpowiedzialności podmiotów ... (2018, January 26). ISAP. Retrieved April 3, 2024, from <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20180000369>

Ustawa z dnia 28 stycznia 2016 r. Prawo o prokuraturze. (2016, January 28). ISAP. Retrieved April 2, 2024, from <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20160000177>

Ustawa z dnia 9 listopada 2017 r. o Instytucie Solidarności i Męstwa imienia Witolda Pileckiego. (2017, November 9). Internetowy System Aktów Prawnych. Retrieved April 3, 2024, from <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20170002303>

Wisegrád 24. (2022, 4 10). twitter.com. Retrieved April 6, 2024, from <https://x.com/wisegrad24/status/1513202377834258442>

W Smoleńsku doszło do zamachu? Polacy odpowiedzieli. (2023, 4 21). dorzeczy.pl. Retrieved April 7, 2024, from <https://dorzeczy.pl/kraj/430414/sondaz-czy-w-smolensku-doszlo-do-zamachu-zleconego-przez-putina.html>

Wspólna deklaracja premierów Państwa Izrael i Rzeczypospolitej Polskiej - Kancelaria Prezesa Rady Ministrów - Portal Gov.pl. (2018, 06 27). Gov.pl. Retrieved April 3, 2024, from <https://www.gov.pl/web/premier/wspolna-deklaracja-premierow-panstwa-izrael-i-rzeczypospolitej-polskiej>

Wybory do Sejmu i Senatu RP. (2023, October 15). Wybory do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej w 2023 r. Retrieved January 10, 2024, from <https://wybory.gov.pl/sejmsenat2023/>

Wybory parlamentarne 1991. (n.d.). Geoportal wyborczy. Retrieved December 23, 2023, from <https://www.geoportalwyborczy.pl/parlamentarne>

Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej 2000. (2000). Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej 2000. Retrieved January 5, 2024, from <https://prezydent2000.pkw.gov.pl/wb/wb.html>

Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej 2010. (n.d.). Wybory 2010. Retrieved April 1, 2024, from <https://prezydent2010.pkw.gov.pl/PZT/PL/WYN/W/index.htm>

Zawstydzające zachowanie prezesa Kaczyńskiego. Atakuje na wieniec z napisem, którego nie akceptuje. (n.d.). Youtube. Retrieved April 7, 2024, from <https://www.youtube.com/watch?v=tzVed1Ds3so>

Programy strony PiS

Databáze Manifesto project

Prawo i Sprawiedliwość. (2001). *Program Prawa i Sprawiedliwości.* <https://manifesto-project.wzb.eu/>. Retrieved 04 10, 2024, from https://manifesto-project.wzb.eu/down/coded_originals/92436_2001.pdf

Prawo i Sprawiedliwość. (2005). <https://manifesto-project.wzb.eu/>. Retrieved 04 10, 2024, from https://manifesto-project.wzb.eu/down/originals/92436_2005.pdf

Prawo i Sprawiedliwość. (2007). *Dbamy o Polskę, dbamy o Polaków.* <https://manifesto-project.wzb.eu/>. Retrieved 04 10, 2024, from https://manifesto-project.wzb.eu/down/originals/92436_2007.pdf

Prawo i Sprawiedliwość. (2011). *NOWOCZESNA SOLIDARNA BEZPIECZNA POLSKA*. <https://manifesto-project.wzb.eu/>. Retrieved 04 10, 2024, from https://manifesto-project.wzb.eu//down/originals/92436_2011.pdf

Prawo i Sprawiedliwość. (2014). *Program Prawa i Sprawiedliwości 2014*. <https://manifesto-project.wzb.eu/>. Retrieved 04 10, 2024, from https://manifesto-project.wzb.eu//down/originals/2020-1/92436_2015.pdf

Prawo i Sprawiedliwość. (2019). *POLSKI MODEL PAŃSTWA DOBROBYTU*. <https://manifesto-project.wzb.eu/>. Retrieved 04 10, 2024, from https://manifesto-project.wzb.eu//down/originals/2021-1/92436_2019.pdf

Oficjalni webové stránky strany PiS

Prawo i Sprawiedliwość. (2023). *Bezpieczna Przyszłość Polaków - PROGRAM PIS*. pis.org.pl. Retrieved 04 10, 2024, from <https://pis.org.pl/dokumenty>

Webové archivy PiS

Prawo i Sprawiedliwość. (2005). *IV RZECZPOSPOLITA Sprawiedliwość dla Wszystkich*. web.archive.org. Retrieved 04 10, 2024, from https://web.archive.org/web/20190601225230/http://old.pis.org.pl/download.php?g=mmedia&f=program_2005.pdf